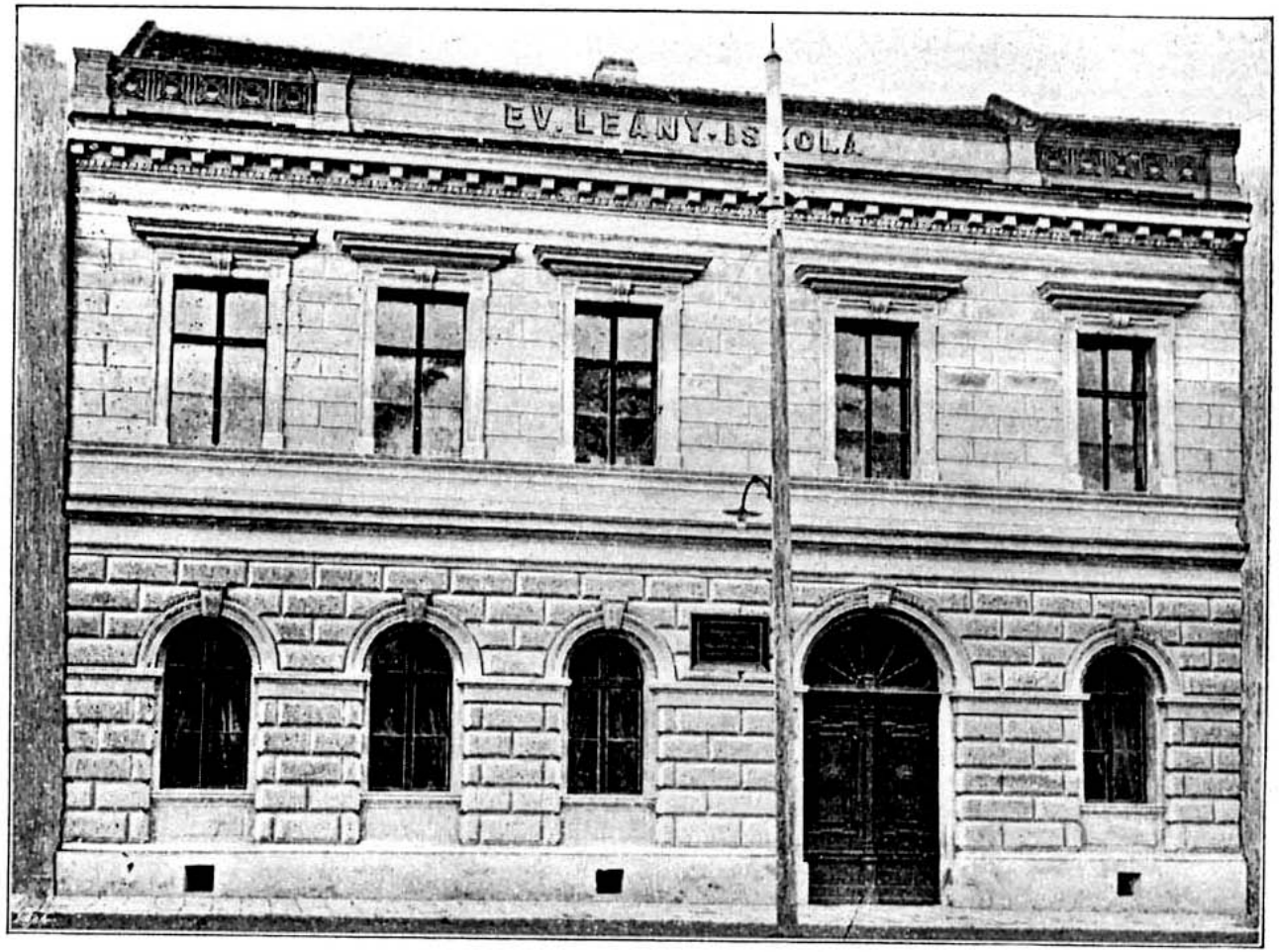

Schmidt, Igló.

AZ IGLÓI ÁG. HITV. EV. NÉP- ÉS POLGÁRI LEÁNYISKOLA.

HOMLOKZAT.

AZ

IGLÓI ÁG. HITV. EV. NÉPISKOLA

ÉS

POLGÁRI LEÁNYISKOLA

TÖRTÉNETE.

ÖSSZEÁLLITOTTA

DOBÓ ADOLF,

IGAZGATÓ.

IGLÓ,

SCHMIDT JÓZSEF KÖNYVNYOMDÁJA.

1896.

I.

A jelen 1896-iki évben ünnepeljük hazánk megalapitásának ezredik évfordulóját. Ez ünnepre egész Magyarország büszke örömmel készül. De méltó is az örömünk és büszkeségünk. Hisz ezer éve áll fenn édes magyar hazánk, — az a kis ország, melyet vész és ellenség annyiszor végmegsemmisitéssel fenyegetett! S e hazában magyar nemzet él, a mely küzdelmes multjával nemcsak daczolni tudott, hanem a lefolyt idő alatt erőben, számban még gyarapodott is.

Mely kedvező okokra vezethető vissza a magyar nemzet rendkivüli életereje? Tudjuk, hogy őseink vitéz kardja szerezte meg e hont, melyet hősiességökkel a következő századok számtalan támadása ellen védelmeztek. De a hősi vitézség egymagában nem elég a haza és nemzet fenmaradásának biztositására. A csupán csak nyers erőre alapitott birodalmak rövid életüek, a magyar nemzetnek az európai népek között való fenmaradhatását, Magyarországnak mai napig való fennállását még egy más hatalmi tényező segitette elő: a műveltség fölvétele. Bölcs belátással biró királyaink már jó korán a műveltség elterjesztésén, iskolák alapitásán fáradoztak. Sok nép története arról tanuskodik, hogy a műveltség hanyatlása a hatalom aláhanyatlását jelenti. E szerint az iskoláknak, mint a tudatlanság, durvaság és erkölcstelenség ellen küzdő, a népet művelő intézeteknek fontos szerepök jutott a nemzetek életében.

Megérthető tehát, hogy a honalapitás ezredik évfordulója alkalmából az iskolák nem maradhatnak tétlenül, hanem hogy tehetségök javával ők is óhajtanak hozzájárulni ez ünnep méltó megörökitéséhez. Az iglói ág.

hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola, mint hazafias szellemtől áthatott intézet szintén az ünneplők sorába áll. Megírván iskolánk multját az intézet keletkezésének és fejlődésének főbb mozzanataiban, ez által az ezredéves multunkat megünneplő szellemi törekvésekhez mi is szerény adattal csatlakozunk s egy parányi levélkével vélünk hozzájárulni ama díszkoszorúhoz, melyet a magyar nemzet ez alkalommal a Haza homlokára fűz.

II.

Az iglói ev. iskola története szoros összefüggésben van az iglói ev. egyház történetével; az egyiknek öröme, bánata mindig a másikat is érintette; a vallási üldözések az iskolaügyet is érzékenyen sujtották.

A Lengyelországhoz elzálogositott XIII szepesi városokban hamar elterjedt a reformáczió. A reformáczió terjedésével karöltve járt az iskolák felállitása és fentartása; mert az iskola mindig éltető gyökere volt a protestantismusnak, legbiztosabb út a tisztult vallási eszmék terjesztésére és ezeknek állandósitására.

A XVI. század közepe táján a virágzó szepesi evangelikus egyházakban már virágzó iskolákat is találunk. A negyedfélszáz évnél tovább tartott lengyel uralom a városok lakóit sem német nemzetiségökből ki nem vetkőztethette, sem a később bevett hitújitást kebelökből ki nem irthatta; — míg ellenkezőleg az el nem zálogositott szepesi városok falusi községekké hanyatlottak, eltótosodtak és legnagyobbrészt katholikusokká lettek.

Ezen érdekes tüneményből kettőre lehet következtetni: először arra, hogy az elzálogositott városok megtartották szabadabb, önállóbb községi szervezetüket; másodszor arra, hogy nagyobb műveltségöknél fogva öntudatosabban ragaszkodtak intézményeikhez vagy polgári jellegükhöz, s mindezeknél fogva szivósabban tudtak ellenállani a a zsétmállasztó, sokszor erőszakos külső befolyásoknak.

E nagyobb műveltségnek, s az ezzel együttjáró anyagi jólétnek nem utolsó tényezői lehettek a szepesi városi iskolák.[1] De ezen iskoláknak és az iglói evangelikus iskolának is a XVI. és XVII. századbeli életét a fenmaradt gyér adatokból közelebbről ismertetni nem lehet; csak annyit tudunk, hogy az iglói ev. iskola virágzónak mondható és a kiválóbbak közé tartozott, melyben még a felsőbb tudományokat — bölcsészetet és theologiát — is sikeresen tanították.[2] Mint tanítók ezen kor szokása szerint tudományosan képzett férfiak működtek, a kik tanítói hivatásukra külföldi egyetemeken készültek.

Igen valószinü, hogy a szepesi iskolák is a Németországban divatozó tanrendszereket követték, mert a német egyetemekről hazatért theologusok onnét hozták magokkal az eszméket és nevelési rendszereket. A nyilvános oktatás főtárgya — tekintettel a kor irányára — a vallás lehetett, azután pedig a latin nyelv, mely egész Európában a tudomány és közélet nyelve volt.

A szepesi városok kiválóbb iskoláiban a gyászos emlékezetü üldözés koráig három tanító müködött: az egyik volt a *rektor* — rendesen német egyetemeken képzett tudományos, jeles férfiak —, a második a *kollega,* mint segédtanító és a harmadik a *kántor.*

Iskolaügyünk eme viszonyai a XVII. század harmadik negyedéig tartottak. I. Lipót uralkodása alatt a protestánsok sulyos üldözése következett. A lengyel uralom alatt álló elzálogositott szepesi városok protestánsai ép oly zaklatásoknak voltak kitéve, mint a magyarországi evangelikusok. 1670 körül kezdődnek ama heves küzdelmek, melyeket elődeink az iskola birhatásáért főleg a kath. klerussal vívtak. 1674-ben megszünt az iglói ev. iskolának nyilvános működése és az evang. gyermekek a rómkath. iskola látogatására kényszerittettek. A szülőket, kik

[1] Lásd: »Az iglói ág. hitv. ev. főgymnasium történetének vázlata«, Pákh K.-tól.

[2] Ezt bizonyitják egyes magyarországi theologusok jegyzetei, kik Wittenbergában avattattak fel lelkészekké; továbbá Andreas Stübel: »Das Königreich Ungarn 1690.« czimü leirásában.

gyermekeiket ev. nyilvános iskolákban taníttatták, megbüntették; még a magántanítást sem engedték meg az evangelikusoknak.[1] S egy 1685-iki rendelet megadja az ev. egyházközségeknek az engedélyt, hogy magán isteni tiszteletet tartson, de rektor (tanító) vagy kántor alkalmazását tiltja.[2]

Igló, mint a Zsigmond király által elzálogositott szepesi városok egyike, ez időben lengyel uralom alatt állott, mely uralom tudvalevőleg Mária Terézia királynő idejéig tartott. A lengyel helytartók némelyike jóindulatot tanusitott a sokat zaklatott magyar protestánsok iránt, igy Lubomirszky Tivadar herczeg, a ki megengedte, hogy az iglói evangelikusok külön iskolát épitsenek.[3] Csakhogy ez üdvös rendeletre nemsokára Mária Jozefa, lengyel királynő, kemény végzései következtek. Ugyanis az 1747. évi junius 20-ikán kelt rendelete az ev. iskolákat teljesen feloszlatta,[4] az 1751. évi május 6-ikán és 1752. május 10-ikén kelt leiratai legszigorúbban megkövetelik, hogy mint tanítók csak katholikus vallásu egyének alkalmaztassanak. E rendeletek halálos csapást mértek az evangelikus iskolákra, elődeink azért ez elnyomás ellen többször folyamodtak. De kérvényeik, melyek sűrű egymásutánban: 1751. jul. 6., 1751. szept. 12., 1751. decz. 18. és 1752. szept. 12-ikén következtek, eredmény nélkül maradtak.

Végre Brühl Henrik gróf, lengyel starosta,[5] ismét kedvező fordulatot adott az ev. nevelésügynek. A szabadelvü gróf ugyanis már 1758-ban megengedi, hogy az evangelikusok iskolákat épitsenek, hogy evangelikus tanítók alkalmaztassanak. A rendeletnek egyik nevezetes szakasza ekként hangzik: »A XIII szepesi városok, mint

[1] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló. Band Nro. 15.

[2] Decretum, quo Lutheranis exercitium Religionis etc.

[3] Urkundenbuch XXXIII. (Az egyházi irattárban).

[4] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló: Collectanea Historico Ecclesiastica ab anno 1542 ad annum usque 1770.

[5] Az elzálogositott szepesi városokban a lengyel király érdekeit képviselte egy általa kinevezett és többnyire Lublón székelő kormányzó vagy helytartó, kinek czime »starosta« volt.

Lengyelországhoz tartozók, a magyar kath. klérus befolyása alól felszabaditandók.« S Poniatovszky Kázmér herczeg is rendeletileg (1768. jan. 12.) lelkiismereti szabadságot biztosit a protestánsoknak, mikor azok előtte arról panaszkodnak, hogy gyermekeik katholikus imákra és szertartásokra kényszerittetnek.[1] A protestánsok egyik legveszedelmesebb ellensége volt e korban Zbisko, a szepesi prépost.

Poniatovszky fent nevezett rendelete csak két évi békét eredményezett, mivel Elstermann Tivadar, a XIII szepesi városok kormányzója, az üldözéseket újra kezdi. 1770. április 12-iki rendelete a nyilvános iskolák beszüntetését, a tanítók elbocsáttatását parancsolja. Jóny Tóbiás, a városok grófja kénytelen volt a rendeletet szept. 19-ikén kihirdetni, melyhez — sürgetve a kath. klerustól — maga Poniatovszky herczeg is csatlakozott. (1771. aug. 14.)[2]

Viszontagságos évek következtek most. Nyilvános evangelikus iskola nem volt, de még a magántanítás is folytonos zaklatásnak volt kitéve. Hányszor történt pl. hogy a tanító a vizsgáló bizottság közeledésének láttára a gyermekeket háza hátulsó ajtaján gyorsan elbocsátotta. Klobusitzky Antal, m. kir. adminisztrátor, kerületi igazgató, az Elstermann-Poniatovszky-féle rendeletekre támaszkodott és csak nagynehezen engedett az evangelikusok könyörgéseinek legalább annyiban, hogy magániskolájukat királyi határozat leérkeztéig meghagyta.[3]

Az iglói ev. egyházközség ugyanis 1778. évi április havában felső helyre folyamodott az iránt: engedtessék meg az evangelikusoknak, hogy gyermekeiket az imaházuknál alkalmazott két kántorral — a kath. papság beavatkozása nélkül — a hit és erkölcstanban, az irás- és olvasásban taníttathassák, és a mennyiben ez a két kántor a nagyszámu ifjúságot tanítani képes nem volna,

[1] Collectanea Historico Ecclesiastica etc.

[2] Collectanea Historico Ecclesiastica etc. 235. és Scholtz, Kirchliche Nachrichten IV. 118, 126, 132.

[3] Collectanea Historico Ecclesiastica etc. 234, 235. és Scholtz, Kirchliche Nachrichten II, 16, 54.

engedtessék meg még az is, hogy az a két tanító, a ki a XIII szepesi városnak Magyarországhoz történt visszakapcsoltatása idejében itt már működött, azonkivül még a keresztény hittant, a német, a magyar és a latin nyelvtant legalább a grammatikai osztályig ismét taníthassa.[1] Mária Terézia királynő e folyamodványra Klobusitzky véleményét kérte az iglói iskolák állapotára vonatkozólag.[2] Utóbbi Igló városa hatóságához fordult kimeritő jelentésadás végett. A városi hatóságnak e tárgyban adott válasza (1778. szept. 9.) következőképen hangzik: Az ev. imaház felépitése óta mindig két kántor és két tanító van alkalmazásban; az előbbieket az ev. egyházközség fizeti, mig az utóbbiak javadalmazása egyes családok adományaiból telik. A tanítás vagy magánházakban, vagy a tanítók saját lakásán történik. Az evangelikusoknak nagy szükségök van az iskolára, mert az evangelikus tanulók száma igen nagy (242) s ezeket a katholikus iskola szük termei be nem fogadhatnák. S az iglói evangelikusok ragaszkodnak is külön iskolájukhoz, melynek fentartása oly régi — mind a lengyel hatósággal, mind a kath. papsággal szemben — féltékenyen őrzött joguk.[3] A jelentés az akkor alkalmazásban volt kántorok és tanítók neveit is adja: Blasius János és Theil Mihály a két kántor, Dienes András és Hauser Mihály a két tanító nevei. Ez időbe esik a szepesi városoknak a magyar koronához való csatolása.

Mária Terézia királynő Klobusitzky jelentése után ismét a következőket tudakolta: Volt-e Iglón ev. iskola már az imaház felépülése előtti időben is? Nyilvános vagy magánjellegü iskola volt-e? Háborgattatott-e a tanításban? Miért, kik háborgatták? Az iglói evangelikusok 1780. márczius 1-én a következőket jelenthették: Hogy az ev. iskola már 1694-ben, tehát előbb, mint az imaház létezett, kitűnik többek között Mattyasovszky kanonok panaszából, melylyel 1698-ban a lengyel hatósághoz for-

[1] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 14. lap.
[2] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 18. lap.
[3] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 19. lap.

dul, felhozván benne, hogy a XIII szepesi város protestánsai az ifjúság tanítását saját eretnek tanítóikkal végeztetik, holott a tanítás joga csak a katholikusokat illeti.

Ismeretes azonkivül, hogy Lubomirszky Tivadar herczeg az iglói ev. iskolának tanszabadságot adott s hogy az ő idejében Jedlovszky mint kántor és tanító nagyszámú ev. ifjúságot oktatott egy az imaház szomszédságában levő épületben. A nevezett kántortanítóval egyidőben még Titel Kelemen, Német és Greschner is működtek. A szepesi kapitányságban levő ev. iskolákat Brühl Henrik gróf is elismerte, Poniatovszky Kázmér herczeg is tűrte. Mária Terézia királynő pedig az elemi iskolák szükséges voltáról több alkalommal nyilatkozott.

Az előbbiekben az iglói ev. egyházközség az iskola jogos létezését igyekszik kimutatni; a leirat második kérdésére következőleg felel: Az iglói ev. iskola magániskolának csak annyiban volt tekinthető, a mennyiben ez időben még az imaházakat is magánházaknak tekintették, tényleg azonban igazi nyilvános iskola volt. S végül válaszképen a leirat harmadik kérdésére jelenti: A kath. papság az iskola működését sokszor zavarta, de a viszonyok gyakori változásának, valamint azon körülménynek, hogy a lengyel uralkodóktól a protestánsok elnyomására kiadott rendeletek csak ritkán alkalmaztattak teljes szigorúsággal, volt köszönhető, hogy az iskola az üldözés daczára régi jogaiba mindig visszalépett.[1]

E felterjesztésre Klobusitzky ujabb megbizást kapott felső helyről: Terjeszsze elő, mennyit fordithat az iglói ev. egyház iskolájának fentartására. De még mielőtt Klobusitzky e dologban eljárhatott volna, meghalt Mária Terézia, az egész iskolakérdést, a melyért annyi le- és feliratkozás történt, elintézetlenül hagyván.

II. József szabadelvü intézkedéseit az iglói ev. egyházközség is nagy örömmel üdvözölte s az 1781. okt. 21-én kiadott türelmi rendelettől sok visszaélés megszüntetését várta. De mily keserü volt csalódása, midőn a nevezett

[1] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 27. lap.

rendelet a következő kevéssé kielégitő végzést hozta: Ott, hol legalább 100 ev. család van, ev. templom és iskola felállitható, lelkész és tanító alkalmazható. Egy a császár engedelmével Iglón megejtett számlálás kideritette ugyan, hogy a város a rendeletben követelt lélekszámmal bir s hogy az iskola fentartására szükséges pénzalapot is kimutathatja, a mennyiben e czélra 10.525 frt 17 krnyi vagyonnal rendelkezik. De a mikor a kedvező eredmények alapján egy iskola felállitására engedélyt kértek, a helytartótanács 1783. junius 30-án kérvényüket visszautasitotta. Nem szükséges — igy szól a válasz — hogy az iglói akatholikusoknak külön iskolájuk legyen, küldjék gyermekeiket a helyben fennálló kath. iskolába, a 10.525 frt 17 krnyi iskolaalapot pedig adják vissza az adományozóknak. Legfeljebb annyi engedhető meg, hogy a kántor az énekben, a lelkész a hittanban oktassa az ev. tanulókat. Képzelhető a protestánsok mély levertsége; mindamellett nem csüggedtek el, hanem kérésüket megújitották hivatkozással a kormánynak 1783. márcz. 31-én kelt rendeletére, mely rendelet a protestánsoktól megtagadott kegyelmet az izraelitáknak biztositja.[1] Ismételt sürgető könyörgésüknek végre engedett az uralkodó, s igy az iglói ev. egyházközség 1784. márcz. 22-én engedélyt kapott egy iskola felállitására. E joggal az egyházközség azonnal élt is, s az ujjonnan felállitott nyilvános fiuiskolában a már nevezett Theil Mihály és Blasius Jánosra bizta a tanitást.[2]

III.

Ezentúl a vallási türelmetlenségből folyó küzdelmek megszüntek. A tanszabadság elnyerése óta napjainkig lefolyt évszázad a protestáns nevelésügy folytonos gyara-

[1] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 106. lap.

[2] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1775—1795. — 43. és 44. lap.

podását mutatja. Szerény kezdetből — támogatva az évről-évre mindjobban terjedő szabadelvű korszellemtől, de főleg a hívek lelkes áldozatkészségétől — lassankint oda fejlődik, a hol a mai nap áll. Kövessük iskolánk fejlődését történetének második derültebb szakaszában.

Az előbb emlitett fiuiskolán kivül régebbi időkből még egy vegyesnemű magániskola is létezett. Az egyház érdekében állott, hogy a kétféle iskola által okozott szakadást megszüntesse, azért azon fáradozott, hogy a magániskola is nyilvános jelleget kapjon. Ennek elnyerése után az 1821-ik évben ez iskola a fennálló fiuiskolával egyesittetett. Az első leányiskola 1798-ban nyilt meg, s ez időtől a leányokat is, kiket eddig csak magán- vagy u. n. zugiskolákban igen hiányosan oktatták, gondosabb nevelésben részesittették. Az első külön leányiskola tanítója Steller János volt 1798—1805.[1]

Az 1853-ik évben a fennálló elemi iskolát még egy osztálylyal bővitették s tanítóul Noszágh János hivatott meg.[2] Az elemi iskola, mely eddig három évfolyamból állott egy tanító vezetése alatt, ez által négy évfolyamuvá lett, s két tanítóval birt, kiknek mindegyike két-két osztályt vezetett. A negyedik tanév elvégzése után a fiúk az u. n. donátba, a leányok az előbb emlitett leányiskolába léptek. Magától értetődik, hogy az iskola fejlettebb állapota még nagyobb sikert eredményezett a tanítás terén s az iskola mindinkább az egyház drága gyöngye lett. Hogy mily nagy volt a nevelésügy iránti lelkesedés s az abból folyó áldozatkészség egy iskolai czélokra eszközölt gyűjtés mutatja, mely 26.000 frtot eredményezett. De legkifejezőbben nyilvánul az áldozatrakész nemes szellem Trangous Józsefnek 1856. junius 12-én írt végrendeletében, melyből a követvezőket idézzük: »Zu gleicher Zeit fällt auch mein unter der Zahl 94 gelegenes Wohnhaus derselben Igloer evangelischen Gemeinde als mein Legat eigenthümlich zum Behufe einer Mädchenschule und zur

[1] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1796—1818.
[2] Kirchenprotokoll der ev. Gemeinde Igló, 1853.

Bequartierung eines oder mit der Zeit auch mehrerer Mädchenlehrer zu, — weil sie nicht leicht ein geeignetes Lokal für dieses mir am Herzen liegende Istitut zur Heranbildung guter Mütter besitzen kann.«[1] (Egyuttal a 94. szám alatt levő házam is hagyományként marad az iglói ev. egyháznak oly czélból, hogy leányiskolául s egy, esetleg több tanító lakásául szolgáljon, — mivel az egyház nem egykönnyen találhat épületet, mely alkalmasabb volna ezen annyira szívemen fekvő jó anyákat nevelő intézetre.)

Helyes belátással és mély értelemmel ismerte fel tehát Trangous József a nőnevelés nagy jelentőségét, és már abban az időben, a midőn a nőnevelés hazánkban majdnem idegen volt, jó előre gondoskodott annak létesitése felől s házát a felállítandó leányiskolára hagyományozta. Nagylelkű tettével örök hálára kötelezte egyházunkat, emléke felejthetetlen marad a hálás utókornál. Életben maradt özvegye ugyanily szellemtől volt áthatva, a ki, hogy boldogult férje kivánságának mindenben megfeleljen, 1861. nov. 21-én kiállitott okmányában minden jogigényéről egyházunk javára lemondott.[2]

E tettével egyházunk nagy hagyományozója mellé méltán sorakozott s dicső emlékü férje művét betetézte. Egyházunk az ő emlékének is örök hálával adózik.

Trangous Józsefet 1861-ben okt. 16-án kisértük sirjába, 18 évvel későbben 1879. aug. 28-án nejét, Trangous szül. Beör Zsuzsannát is. A Trangous név kihalt velük, de azért elfelejtve és elenyészve soha sem lesz e név. Kitörölhetetlen betűkkel van e név egyházunk történetének lapjaiba bevésve s áldva lesz nemzedékről nemzedékre. — A két nemeslelkü hagyományozó sirkövére az egyház a következő sorokat vésette, még pedig Trangous József sirkövére:

Mich Kinderlosen findet ihr im Staube,
Doch meine Werke suchet, wo der Glaube

[1] Az eredeti okmány az egyházi irattárban van.
[2] Az eredeti okmány az egyházi irattárban van.

Und wo die Lehre wohnt. Dort will ich leben,
Dem Vaterlande will ich Kinder geben.

Neje sirkövén ez áll:

Mein früheres Heim ward Bildungsstätte eurer Töchter,
Der Denkstein hier des jetzigen Hauses Wächter.

Ime az üldözés és elnyomás szomorú kora után mily lélekemelő képet nyujt vészben, viharban kipróbált, Istentől különösen oltalmazott ev. egyházunk! Valamint a természetben égiháboru után a fönséges nap derültebben ragyog, a patak habjai vidámabban csörgedeznek, a madárdal vigabb, a virágok kétszeres színpompát s illatot fejlesztenek: akként a hitért kiállott szenvedések is nem hogy bénitólag hatottak volna, hanem ellenkezőleg a lelki erők fokozottabb kifejtésére, tevékenységre, önmegtagadásra, áldozatkészségre serkentették a férfiakat és nőket egyaránt!

Az 1866. évi kánoni egyházlátogatás az iglói ev. iskolákat az 1853-ban megalapitott szervezetben találta. Az 1868. évi XXXVIII. törvényczikk több üdvös intézkedésre serkentette buzgó egyházunkat. Nevezetesen népiskolánk, mely eddig részben a gymnasiumi rektor vezetése alá tartozott, külön igazgatást nyert; első igazgatója Scherffel János tanító volt.[1] Azután következett az egyháznak 1874. évi okt. 4-iki határozata, mely szerint a második elemi osztály (3. és 4. évfolyam) két évfolyama szétválasztatott, miáltal új tanító alkalmazása vált szükségessé;[2] ezt követte 1876. jan. 30-iki határozat szerint az első elemi osztály (1. és 2. évfolyam) hasonló szétválasztása és egy negyedik tanítói állás szervezése.[3] E reformok következtében ev. népiskolánk egy a kor kivánalmainak tökéletesen megfelelő intézetté lőn: négy osztálya mindegyikében külön tanító működött, a testgyakorlás és kézimunka tanításáról az iskola szintén már évek óta gondoskodott. Méltó önérzettel dicsekedhetett az egyház

[1] Lásd a tanítói értekezlet 1868. junius 6-iki jegyzőkönyvét.
[2] Lásd a tanítói értekezlet 1874. okt. 19-iki jegyzőkönyvét.
[3] Lásd a tanítói értekezlet 1876. márcz. 7-iki jegyzőkönyvét.

ezen virágzó alkotásával. A tanítók pedig a kedvezőbb viszonyok között nagyobb örömmel és eredményekkel teljesithették hivatásukat, melyet az egyház oly készségesen megkönnyitett.

IV.

A fiúk az elemi iskolából a gymnasiumba léptek, mely jóhirü intézet ekkor már szintén az egyház egyik büszkesége volt. A leányok továbbképzésére a már emlitett »felső leányiskola« létezett, melynek 2—3 évfolyamában egy tanító tanított. De a kor szelleme már a nőtől is nagyobb müveltséget kezdett követelni, mint a minőt leányaink a fennálló intézetekben nyerhettek. Csakhogy ev. egyházunk ez időben nem volt oly helyzetben, hogy az intelligens körökben érzett hiányon segithessen. Ekkor e fontos kérdés másfelől nyert megoldást: a nőnevelés ügyét maguk a nők karolták fel s az »Iglói Nőegyesület« 1872-ben egy továbbképző leányiskolát létesitett. Ez iskola — támogatva az ev. egyháztól és a várostól — nyolcz évig állott fenn s igen áldásosan működött. Hála és elismerés illeti Igló lelkes nőit a hozott áldozatokért.

Özvegy Trangous Józsefné 1879-ben bekövetkezett halálával a hagyományozott épület az iglói ev. egyház birtokába ment át, miáltal lehetővé vált, hogy az egyház a nőnevelésre vonatkozó óhajtásait is megvalósitsa. Az egyháztanács mindjárt hozzálátott a szükséges előmunkálatokhoz, egy bizottságot nevezett ki saját kebeléből, hogy a felállitandó leányiskola szervezetére s az épületen szükséges átalakitásokra vonatkozólag javaslatot tegyen.[1] Beható tanácskozás után a bizottság azon javaslattal lépett a presbyterium elé, hogy az eddigi leányiskola még három tanfolyammal kibővitendő, hogy igy a népoktatási törvény követelményének megfelelő polgári leányiskolává kiegészittessék. Az eddig két külön épületben elhelyezett

[1] Presbyterial-Protokoll der ev. Gemeinde Igló, 5. Sept. 1879.

négy elemi vegyes osztály egy az új iskola udvarában emelendő szárnyépületbe tétessék át. Ennek kapcsán a bizottság az épitkezési költségvetést és a vázlatos terveket is előterjesztette. E javaslatot mind az egyháztanács, mind az egyház közgyűlése magáévá tevén, az új iskolának az 1880—81-iki tanévvel való életbeléptetése elhatároztatott. Ezen határozat értelmében nemcsak a rendszeresitendő tanítói, illetőleg tanítónői állások betöltése iránt tétettek lépések, hanem az épitkezés is megkezdődött, melyet Roth A., helybeli épitőmester, 6750 forintért végre is hajtott. Hogy a jelentékeny épitkezés ily csekély költséggel volt eszközölhető, azt Igló város községének köszönhetjük, mely az épitő-anyagot 2300 frtnyi értékben ingyen szolgáltatta ki. Azonkivül az iskola belső felszerelésére még 1800 frtot adományozott. Az »Iglói Nőegyesület« továbbképző iskoláját feloszlatván, összes, körülbelül 600 frt értékü tanszereit az ev. polgári leányiskolának adományozta.[1] Végre egyes áldozatkész egyháztagok adakozásából az épitkezésnél felmerült többlet fedezésére 223 frt folyt be, mig mások az épitkezés körül fuvarozással, az épitőanyagok szállitásával 320 frtra számitott fuvarköltségeket födözték.[2] Igy mindenfelől segittetvén, elkészült a ház, a mely az 1880—81-iki iskolai évvel átadatott rendeltetésének. — Kötelességmulasztást követnénk el, hogyha itt e helyen legalább nehány szóban meg ne emlékeznénk Topscher György egyházi felügyelőnek azon elévülhetetlen érdemeiről, melyeket az iskolaház kiépitése és a polgári leányiskola életbelépte körül magának szerzett. Időt és fáradságot nem kimélve vezette az épitkezést és csak az ő lankadatlan buzgóságának és ritka szakértelmének köszönhető, hogy a jelentékeny épitkezés rövid idő alatt és ily csekély költséggel volt keresztülvihető.

[1] Lásd az »Iglói Nőegyesület« 1880. évi közgyülésének jegyzőkönyvét.

[2] Lásd az egyházfelügyelő jelentését az 1880. évi nov. 14-én megtartott egyháztanácsi ülés jegyzőkönyvében.

Az iskolaépület 3750 m²-nyi területet foglal el s áll egy nagyteremből, 7, átlag 240 m³ tartalommal biró tanteremből, egy tanítói és egy iskolaszolgai lakásból a szükséges mellékhelyiségekkel. Az 1440·6 m² területtel biró udvar díszcserjékkel van beültetve, a végén van a tornatér és azután az iskolai konyha- és virágoskert, mely 1276 m² területü s melyhez még az épületben lakó tanító gyümölcs- és konyhakertje is csatlakozik. S a milyen jó benyomást tesz az iskola külső megjelenése, a csinos utczára néző homlokzat, befásitott udvara, tornatere s gondosan ápolt szép kertje: ép oly czélszerü a belső berendezése és felszerelése is. A tágas tantermekbe (10 m hosszú és 6 m széles) a nagy ablakok kellő világosságot bocsátanak be, mig a falakba alkalmazott szellőztető készülék segitségével a levegő minden időben megjavitható. Az iskolapadok a javitott Kuntze-féle rendszer szerint szerkesztvék: mindenütt a gyermek testi fejlődéséhez alkalmazkodnak, -- a népiskolában négyülésüek, a polgári leányiskolában kétülésüek — s asztallapjuk mozgatható. Az egyes osztályok szekrényeiben, a nagyterem fali szekrényeiben s a muzeumban a taneszközök gazdag gyűjteményét találjuk. (Lásd a kimutatásokat.) E gyűjtemény egyrészt a tanítási módszer fejlettségéről ad fogalmat, mig másrészt arról tanuskodik, hogy az iskola előljárósága minden szükségről készségesen gondoskodik.

A tanszergyűjtemény alapját néhai Scherffel János tanító vetette meg 24 darab saját készitményű nézlettani taneszközzel.[1] S a társadalom érdeklődése és támogatása nemsokára az ügyet is fellenditette. Dr. Scherffel Tivadar, az előbb nevezett tanító fia, 1868-ban kitömött madarakból s egyéb állatokból álló nagybecsü gyüjteményével ajándékozta meg iskolánkat, megvetvén a természetrajzi gyűjtemény alapját,[2] de leginkább gazdagodott meg muzeumunk, különösen a természettani gyüjtemény, az 1881—82. iskolai évben, a midőn Topscher György egy-

[1] Lásd a tanítói értekezletek 1869. jan. 2. jegyzőkönyvét.
[2] Lásd a tanítói értekezletek 1872. máj. 27. jegyzőkönyvét.

UDVARI SZÁRNYÉPÜLET.

UDVARI SZÁRNYÉPÜLET.

házi felügyelő nemes fáradozása következtében egy hangverseny rendezése által annak tiszta jövedelme gyanánt 160 frt folyt be a muzeumi pénztárba,[1] és az 1886—87. iskolai évben, a midőn egy, Scholtz Vilmos iskolai felügyelő által rendezett műkedvelői előadás 145 frtnyi tiszta jövedelme szintén a tanszergyűjtemény gyarapitására és egy varrógép beszerzésére fordittatott.[2] A tanszerek azóta is folyton szaporodnak, gyarapodásukat azon pénzadományok teszik lehetségessé, a melyekkel évi díj czimén az iskolát fentartó egyház, a helybeli pénzintézetek, Igló város községe és egyesek iskolánkat évenkint támogatják.

Iskolánk haladásának tényezői közül a tanítói könyvtár is megemlithető. Ennek megalapitójaként Langsfeld Ede úr tekinthető, a ki 76 kötetet ajándékozott iskolánknak.[3] S könyvtárunk is lassanként gazdagodik s kibontakozik a kezdetlegesség állapotjából. Mert évenkint nagyobb összeg fordittatik a legnevezetesebb tudományos, szép- és szakirodalmi művek beszerzésére, magyar és német szaklapok megrendelésére. Ily módon lehetővé válik a tanítótestület önművelése s a kor szinvonalán való maradása. A tanulóifjúság önképzéséről s nemes szórakozásáról az ifjúsági könyvtár gondoskodik, a mely a helybeli pénzintézetek bőkezüsége folytán szintén évről-évre gyarapodik. A szegényebbsorsú tanulók a szükséges tankönyvekkel is segélyeztetnek, melyekről tanítóiknak az év végén számot adnak és a midőn már e könyvekre nincs szükségük, azokat az iskolának visszaszolgáltatják, — ily módon lehetővé tétetik, hogy főleg a felsőbb osztályok tanulóinak az átengedett tankönyveket esetleg két vagy több tanuló is használhatja.

Összehasonlitván iskolánk mostani állapotát a 30—40 év előtti állapotokkal, minden irányban fejlődés és haladás látható. Az egykori szűk helyiségek és hiányos tan-

[1] Lásd az 1881—82. évi iskolai értesitőt, 33. lap.
[2] Lásd az 1886—87. évi iskolai értesitőt, 45. lap.
[3] Lásd a tanítói értekezletek 1881. okt. 17. jegyzőkönyvét.

szerek helyett most egy, a mai kor és a paedagogia igényeinek megfelelő és a városnak is díszére szolgáló épületet és gazdag tanszergyűjteményt találunk; az egykori három tanító helyén most nyolcz rendes és néhány óraadó tanerő működik, a kiknek társadalmi állása és anyagi helyzete nemes egyházközségünknek díszére válik. Szivünk örömmel és büszke önérzettel telhetik s hálát adhatunk az Egek Urának, a ki iskolánkat annyira felvirágoztatta!

Helyén valónak találjuk ama szép szavak idézését, melyeket az új iskolaépület felavatása ünnepén 1880. szept. 5-ikén nagytiszteletü Fábry János, helybeli ev. lelkész és XIII szepes-városi főesperes úr mondott. Az emelkedett szellemü beszéd egész terjedelmében, hű magyar forditásban a következő:

»A mi kezdetünk legyen az Úrnak nevében! Őt, a szellem kútforrását, a ki mindent áld, a mi az ő örök világosságához törekszik, a kinek áldása nélkül emberi mű nem gyarapodhatik, s a ki minket a mai napon is azon örömben részesitett, hogy sikerült műben gyönyörködhetünk, — őt illeti e helyen az első szó, őt keressük fel szivünk első öröm- és hálaérzelmeivel! Amen.

Mélyen tisztelt ünnepi gyülekezet! Lélekemelő örömnapja, magasztos ünnepe van ma az iglói ev. egyházközségnek: azon vagyunk, hogy új iskolaházunkat rendeltetésére felavassuk, ki ne érezne örömet és meghatottságot eme ház láttára, a melyről magunknak mondhatjuk, hogy az nemcsak városunk szűk határain belül, hanem azokon túl hazánk távolabbi vidékein is előmozditója lehet egyházunk jólétének és felvirágzásának. Hisz napjainkban mindinkább elismerik, a mit a tapasztalás már régóta igazolt: hogy t. i. egy nép belső és külső jóléte, szabadsága és önállósága közvetlen összefüggésben van műveltségi fokával. Mert csak a műveltség tesz igazán szabaddá s csak a szabadságon alapuló műveltség biztositja az igazi és állandó boldogságot! Azért minden a népművelés érdekében hozott áldozat oly tőke, a mely biztosabban és jobban kamatozik azon tőkénél, a melyet

a magasabb szellemi érdekek mellőzésével mindennemü anyagi vállalatba fektetnek. Azon állam, mely mindenek-előtt jó népművelésről gondoskodik, többet tett jövője biztositására, mint amaz, mely a népnevelést elhanyagolva csak az ipar emelésére vagy épen csak hadseregének fejlesztésére s fegyverei tökéletesitésére törekszik. S az olyan egyházközség, melynek iskolái virágoznak, mivel értök mindig áldozni kész, valláserkölcsös, értelmes munkás és ügyes egyháztagok, honpolgárok és honleányok képzésével az üdvös fejlődés és haladásnak sokkal hathatósabb tényezőit létesitette magának, mint az olyan egyházközség, a mely anyagi segélyforrásokkal rendelkezik ugyan, de a kor fokozottabb követeléseit azért meghallgatni nem akarja. A nevelés- és oktatásügy lelkes támogatása valamely egyházközség legnagyobb dicsősége és áldása, ezzel bizonyitja ugyanis, hogy kora magaslatán áll s hogy valódi jólétének forrásait ismeri.

A mi ev. egyházközségünk régóta méltányolta a műveltség becsét és áldását s azért fáradhatatlanul az oktatásügy fejlesztésére törekedett. Mostani ünneplésünk is ezt bizonyitja. Jóllehet a főgymnasium alapitásával fiaink továbbképzéséről gondoskodott s az eddigi osztatlan népiskolának külön tanítóval biró egyes évfolyamokra való szétválasztása által alapos elemi oktatást biztositott volt, mégis az iskolaügy és szellemi műveltségnek még más irányu magasabb kifejtését tekintette feladatául, t. i. egy felső leánynevelő-intézet alapitását. Az Úrnak legyen hála! A miben eddig hiányunk volt, ime itt áll most előttünk; szivünk hő vágya beteljesült: itt e világos, napos termek ezentul leányaink képzőhelyei lesznek, itt tanul majd fiatal szivök minden szép, igaz és jóért lelkesülni, hogy majd egykoron az élet jó angyalaivá, családjaik örömévé és díszévé, környezetük jóltevőivé legyenek! S ezen iskola alapitása, e ház czélszerü átalakitása és kiépitése, melyben a felső leányiskolán kivül még az elemi osztályok részére is egészséges szép tantermek vannak, mind ez a Te dicsőséged, iglói ev. Egyházközség! Ezzel egy új virággal gyarapitottad érdemeid koszorúját

s felvilágosult, a kor jeleit és intéseit megértő, előre törekvő egyházközségnek bizonyultál.

S ez érdemkoszorúdat épenséggel nem csorbitja az, hogy azt meg kell osztanod azokkal, a kik neked ez Istennek és embereknek tetsző mű sikeres véghezvitelében hathatósan segitettek. Más, ékesebben szóló ajkakról meghallod majd, mennyi hálával tartozol első sorban az épitő bizottságnak, a mely sok időbe és fáradságba kerülő feladatát — az épitkezés vezetését — nagy körültekintéssel teljesitette; nagy hálával tartozol egyházközségünk egyes tagjainak, a kik pénzadományaikkal vagy az épitőanyag ingyen fuvaroztatásával az épitést elősegitették; nagy hálával tartozol továbbá a városi hatóságnak s képviselőtestületnek, a mely az épitéshez szükséges anyagot s az iskola egész belső felszerelését nagylelküen adományozta — és végül az iglói jótékony nőegyesületnek, a mely addig, míg egyházunk az ügyet kezébe vehette, leányaink továbbképzéséről elismerésre méltó módon gondoskodott s most valamennyi becses taneszközét iskolánknak nagylelküen átengedte.

Azonban nemcsak élőknek tartozol hálával, — hála s pedig örökké tartó hála illeti a holtakat is. De nem! nem holtak ők! ők is élnek, — lelkükkel, emlékükkel tovább élnek itt közöttünk, a mi halhatatlan jóltevőink! Néhai Trangous Józsefé és neje szül. Beör Zsuzsannáé volt azelőtt e ház, s e két nemes emberbarát szelleme bizonyosan ez ünnepi órában is áldólag körüllebeg. Hisz szivük egészen azon ügyé volt, a melynek egykori lakhelyük ezentul szentelve lesz. Mert végrendelete harmadik pontjában Trangous József szószerint ezeket mondja: »Egyuttal a 94. szám alatt lévő házam hagyományként marad az iglói ev. egyháznak oly czélból, hogy leányiskolául s egy, esetleg több tanító lakásául szolgáljon, — mivel az egyház nem egykönnyen találhat épületet, mely alkalmasabb volna ezen annyira szivemen fekvő, jó anyákat nevelő intézetre.« Ez az ő nagylelkü hagyománya s a mi egyházközségünk jóltevői akaratát mindig kegyelettel tisztelve s lelkiismeretesen végrehajtva, ime e mai

napon egy leányiskolát nyit meg e helyen, a mely intézet hivatva lesz, hogy a család és társadalomra; az egyház és államra üdvöt és áldást áraszszon.

S valamint amott, gymnasiumunk felett Trangous Lajos Ede áldó lelke őrködik, ugy őrködjék itt leányiskolánk felett Trangous József szelleme; s mint a harmat lesz a hajnalpirből, akként lesznek a gyermektelenül maradt testvérek egyikének évenkint amott szellemi fiai, másiknak emitt szellemi leányai, gazdagon felékesitve a valódi műveltség kincseivel. Mindketten pedig fiúk és leányok, soha meg nem szűnő hálával fogják áldani a ritka testvérpár emlékét, a mely az emberiség iránti szeretetből az emberiség javára a kortársak és az utókor előtt a legdicsőbb emléket emelte magának.

S igy átadlak — díszes épület — magasztos hivatásodnak! Mint az evangyéliomnak hivatalos szolgája, felavatlak ezennel az oktatásnak s a népművelésnek új hajlékává; — teszem pedig ezt az Istennek nevében, ki a világosságnak s a szeretetnek atyja; — teszem ezt az Istentől küldött megváltónak, a Jézus Krisztusnak nevében, ki az ő atyjának és a mi mennyei atyánknak akaratát szent igéje és cselekedetei, tanítása és példányképe által elérhetetlen fenségben tette nyilvánvalóvá előttünk; teszem ezt a szentlélek nevében, a ki az Úr és a ki az igazság által megszabadit minden földi bilincstől. — Ezennel felavatlak jövendő hivatásodra: hogy leányaink kegyes és istenfélő, becsületes és munkabiró, hű lelkületü és áldozatkész nemzetséggé képeztessenek te benned Istennek és a hazának szolgálatára! Légy és maradj mindenkor egyházunk és ennek családjai részére az üdvnek és az áldásnak bő forrása, Isten országának gazdag veteményes kertje itt e földön!

Te pedig Urunk Istenünk kisérjed oltalmaddal s áldásoddal ez új iskolát, szent lelked működésének ezen hajlékát! Töltsd meg szent lelkesedéssel mindazok szivét, kik itt tanítanak és tanulnak! Áldd meg egyházközségünket és adj gyülekezetünknek ezentul is szolgálatodban mindig áldozatrakész lelkületet; áldd meg jóltevőinket;

áldd meg városunkat és annak hatóságát; áldd meg királyunkat és szeretett hazánkat; áldd meg mindnyájunkat — ifjút s öreget egyaránt! — áldásod töltsd ki ránk a Jézus Krisztusért.« Amen!

Az ima elhangzása után tartá meg Topscher György egyházi felügyelő az iskola létesitése és felépitése tárgyában történt összes intézkedéseket felölelő és magában foglaló megnyitó beszédét. — Ezen, iskolánk legújabbkori történetének minden egyes mozzanatát részletező és minden egyes ágára terjeszkedő megnyitó beszéd az 1885. évi országos kiállítás alkalmából bővitett alakban megjelent 1883—84. évi iskolai értesitőben teljes terjedelmében már is közöltetvén, zárószavaiban igy hangzik:

»Mélyen tisztelt ünnepi közönség! A ház készen áll és várja rendeltetését, elhangzottak az ima és áldás lélekemelő szavai, minek folytán én mint egyházunk felügyelője az iglói ág. hitv. ev. polgári leányiskolát ezennel megnyitottnak nyilvánitom és a midőn azt a nyilvánosságnak átadom és az iskolai felügyelőség szives gondozásába és felügyeletébe ajánlom, teszem azt azon szivem mélyéből fakadó őszinte óhajjal, hogy egyházunk ezen intézete is gyarapodjék és virágozzék Isten dicsőségére, egyházunk örömére, városi közönségünk, édes hazánk és az egész emberiség boldogitására. — Éljen!«

Ezen megnyitó beszéd után Münnich Adolf iskolai felügyelő lelkes szavakban buzdította a tanítótestületet kötelességeinek hű, odaadó teljesitésére. Mire Bőmisch Edē igazgató megköszönvén az egyházközségnek a tanügy érdekében hozott nemes áldozatkészségét és a tanítótestület irányában tanusitott jóindulatot, azt a jövőre nézve is kikérvén, kartársai nevében fogadja, hogy a reájuk bizott ifjúság javát tőlük telhető módon lankadatlan kitartással fogják előmozditani.

A magasztos ünnepélyt a leánynövendékek éneke nyitotta meg és zárta be.

V.

A fentebbiekben figyelemmel kisértük iskolánk fejlődését az 1880—81. évig. Ez utóbbi év emlékezetes marad iskolánk történetében, hozzáfüződik a polgári leányiskola életbe lépte s az új iskolaháznak rendeltetési czéljaira való átadása. A csinos, utczára néző homlokzat fent »Ev. leányiskola« czímü feliratot viseli; mig a homlokzatnak a bejárattól balra eső oldalán a hagyományozók neveinek megörökitésére egy öntött vastáblán e sorok olvashatók: „Trangous József és neje szül. Beör Zsuzsanna nagylelkü hagyománya". Ezóta a két iskola, u. m. az elemi népiskola és a polgári leányiskola együtt van az új iskolaépületben. Mig az elemi népiskola a nevezett évben külső fejlődésének azon fokára jutott, a melyen ma áll, addig a polgári leányiskola az 1880—1895. évig terjedő időben nevezetes átalakuláson ment át. Polgári leányiskolánk még folyton erősödik, a szükségesnek mutatkozó javitások még mindig eszközöltetnek; a nevezett évek története a folytonos haladás története. Kezdetben mindenféle átmeneti hiányokkal kellett küzdenünk. Ugyanis az azelőtt létezett u. n. felső leányiskola, melynek 2—3 évfolyamában (V. és VI. osztály) egy tanító tanított, még három évfolyammal (VII., VIII. és IX. osztáiy) kibővittetett, ugy hogy leányaink tulajdonképen 9 évig jártak iskolába, mig az V. és VI. évfolyam kombinálva maradt egy tanító vezetése alatt, ki a kézimunka és testgyakorlat kivételével minden tantárgyat tanított. A VII., VIII. és IX. évfolyamban azonban a szakrendszer alkalmazása mellett három rendes tanerőn kivül még nehány óraadó, kisegitő tanerő is működött.

Ilyen szervezet mellett állott fenn leányiskolánk az 1883—84. iskolai év végéig. A tanítótestület ugyanis a lefolyt négy év alatt szerzett tapasztalatok alapján, nemkülönben a népoktatási törvény értelmében is 1884. évi junius hó 28-án megtartott értekezletéből azon javaslattal lépett az iskolát fentartó egyházközség elé, hogy a mennyiben leányiskolánk jelenlegi szervezetével a törvény-

szabta követelményeknek nem felel meg, a mennyiben továbbá az V. és VI. évfolyam túltömött, a IX. osztály azonban csak gyengén látogattatik, válaszsza szét az egyházközség az V. és VI. évfolyamot és szüntesse be az u. n. IX. osztályt, hogy így leányiskolánk a népoktatási törvény értelmében négyosztályu polgári leányiskolává átalakuljon. Ezt a javaslatot az egyházközség elfogadván, az u. n. IX. osztályt beszüntette és leányiskolánkat négyosztályu polgári leányiskolává alakitotta át. Ezentul mindenben a miniszteri tantervet tűztük ki czélul; és ha azt az első évben még nem követhettük is mindenben, azonban évről-évre mindinkább közeledtünk ahhoz és ma — a német nyelv kivételével, melyet a tantervtől eltérőleg a helyi viszonyok figyelembe vétele mellett nagyobb figyelemben részesitünk — mindenben a miniszteri tanterv szerint járunk el.

Nemzetiségü vidéken fekvő iskola nemcsak népművelődési feladatot teljesit, hanem főleg mint a nemzeti nyelv és szellem terjesztője bir nagy jelentőséggel. E feladatot a mi tanintézetünk is magáénak ismerte s annak megoldásán — a mennyiben ezt a viszonyok megengedték — régóta fáradozik. Polgári leányiskolánk tannyelve az első években német-magyar volt. Az elemi népiskola tannyelve ugyan a német, de azért a magyar nyelvet is már az 1879. évi XVIII. t. cz. életbe lépte előtt a törvény követelményeinek megfelelő mérvben tanította. (Igy pl. az 1865—66. évi tanterv szerint a magyar nyelvet a II. osztályban (III. és IV. évfolyam) már heti három órában és a felső leányiskolában (V. és VI. évfolyam) heti négy órában tanitották.) Fejlettebb viszonyoknak örvendő, hazafias tanintézetünk azonban a magyar államesme szolgálatában eddig felmutatott eredménynyel meg nem elégedhetett, hanem a magyar nyelvnek tannyelvvé való emelését tűzte ki czélul. Lelkesen és vállvetett erővel törekedett a czél felé intézetünk tanítótestületének minden tagja, — de mégis óvatosan akartunk eljárni, tudván, hogy a lassan működő erő hatása biztosabb, mint a rohamos erőszaké. Egy-két tantárgy magyar nyelven való

tanításával kezdtük s lépésről-lépésre haladván, évről-évre biztosabb alapon álltunk s a most elért eredmény a lassú, de czéltudatos és biztos eljárás helyességét igazolja. A polgári leányiskola tannyelve ma már magyar. Az elemi iskola pedig szemléltetéshez kötött beszédgyakorlataival és egyes tantárgyak magyar nyelven való tanításával a polgári leányiskola munkáját előkésziti. A polgári leányiskolából kilépő növendékek a magyar nyelv biztos ismeretével birnak; de nemcsak tudják, hanem szeretik is édes hazai nyelvüket és édes magyar hazájukat. Minden évben akad oly buzgó hazafi és iskolabarát, aki a magyar nyelv tanulásában különösen igyekvő tanuló megjutalmazására díjat tüz ki; van ily czélu alapitványunk is. Jelenleg a szülők már nem szorulnak arra, hogy gyermekeiket — mint ez nálunk évtizedeken át divatozott — magyar helyiségbe adják. Ezt természetesen csak a vagyonosabbak tehették, míg most a szegényebb szülő gyermeke is talál alkalmat a magyar nyelv elsajátitására.

Nem múlik el év, a melyben valamely üdvös javitást föl ne jegyezhetnénk. Üdvös népoktatási törvények, a tanítást szabályozó javitott tantervek, tökéletesebb tanítási módszer, áldozatra mindig kész iskolafentartó egyházközség: ezek ama tényezők, a melyek iskolánkat a hasonnemű és rangú állami tanintézetekkel nemcsak egyenranguvá tették, hanem versenyre is képesítették. Iskolánkat évről-évre többen keresik fel. Intézetünk jó hírnevén kivül városunk egészséges, szép fekvése, tiszta levegője számos vidéki tanulót csal ide. (Lásd a kimutatást.) A tandíj elengedése s tankönyvek kölcsönadása által az iskola a szegény tanulóra nézve is hozzáférhetővé válik.

A vidéki tanulók nagy száma egy internátus felállitásának eszméjét hozta felszinre, az eszme megvalósitására egyes buzgó egyháztagok nagylelkűségéből már némi pénzalapunk van. S hiszszük is, hogy intézetünknek benlakással való összekapcsolása csak az idő kérdése s létre jön, mihelyt egyházközségünk pénzviszonyai azt megengedik. Ép úgy várható polgári leányiskolánknak felsőbb leányiskolává való továbbfejlődése.

Alkalmas téli tornahelyiség hiányában a testgyakorlást nem űzhetjük minden évszakban a kellő mértékben, habár a »mens sana in corpore sano« igazságát mi is valljuk. Reméljük, hogy körültekintő, figyelmét mindenre kiterjesztő egyházközségünk nemsokára e hiányon is segíteni fog. A tanítótestület ugyanis — áthatva különösen a nőnevelés nagy fontosságától — részletes javaslatot dolgozott ki és terjesztett be az egyháztanácshoz a polgári leányiskolában itt-ott észlelhető hiányok megszüntetése, az iskola továbbfejlesztése és annak internatussal való összekapcsolása ügyében, és van reményünk, hogy az iskolát fentartó egyházközség polgári leányiskolánkat a rendszeres és fokozatos fejlődés útján a közel jövőben a létező hiányok megszüntetésével magasabb leánynevelőintézetté fogja fejleszteni.

Iskolánk nemcsak az értelem kimővelését s az ügyességek fejlesztését tekinti feladatának, hanem valódi igaz műveltséget akar nyujtani, a mely pedig nemes szív, tiszta, önzetlen lélek s meleg kedély nélkül nem is gondolható. Ezért ápolja az iskola a vallásos érzelmet, elvezetvén növendékeit a vasárnapokon és ünnepnapokon a nyilvános istenitiszteletre, nemkülönben az időnként előforduló hálaadó- és gyászistenitiszteletekre; azért tartunk különösen a karácsonyi és húsvéti ünnepek előtt — mikor a gyermekek a hideg templomban könnyen megfázhatnának — az intézet fűtött nagytermében gyermekistenitiszteletet; — azért szoktatja az iskola növendékeit a jótékonyság gyakorlására, a midőn évenkint a tiszai egyházkerületi ev. árvaházra, az egyetemes ev. egyházi gyámintézetre, a szepesi szeretetházra, az országos tanítói árvaházra stb. adományokat szed; — azért szövetkezik az iskola a szülei házzal s kiséri figyelemmel a növendékek magaviseletét az iskolán kivül is; — azért fordít gondot az aesthetikai képzés eszközeire és végre ezért szokott tartani iskolai ünnepélyeket.

Iskolai életünknek legfontosabb ünnepi mozzanatai, melyek alkalmával ünnepélyeket rendeztünk, a következők voltak: A már emlitett 1880. évi szept. 5-én megtar-

tott új iskolaháznak felavatás ünnepe; 1883. évi nov. 10-én nagy reformátorunk, dr. Luther Márton születésének négyszázados évfordulóján tartott emlékünnep és az 1892. évi junius 8-án felséges királyunk koronázásának huszonötéves örömünnepe. — S ünneppel kezdjük és végezzük munkánkat minden egyes iskolai évben, mely alkalommal az igazgató egy, a nőkérdésre vagy nőnevelésre vonatkozó gondolatokat tartalmazó beszédet tart; a tanév folyama alatt a honleányi érzelmek ápolása végett még márczius 15-ét és okt. 4-ét is megünnepeljük. Ez ünnepélyek iránt a közönségben igen nagy érdeklődés mutatkozik s igy az iskolai ünnepek nevelő hatásukon kivül még más szolgálatot tesznek iskolánknak, a mennyiben a tanintézet népszerüsitéséhez nagyban hozzájárulnak.

Nagy fontosságot tulajdonítunk mind test-, mind kedélyképzés tekintetében a szabadba való sétáknak, valamint meggyőződhettünk a jól vezetett nagyobb kirándulások jó eredményéről is. Azért rendezünk évenkint több, egy-egy délutánra terjedő sétát, mindannyiszor összekötve a hasznost a kellemessel; azért látogatjuk meg a helyben található gyár- és ipartelepeket és azért rendezünk évenkint lehetőleg egy egész napra terjedő nagyobb kirándulást, ekként alkalmat nyujtván növendékeinknek meglevő ismereteiknek új fogalmakkal való bővitése, különösen pedig annak szemlélésére, a miről a tanórán csak elméleti ismeretet szerezhetnek. E kirándulások, mint a komoly iskolai munkát megszakitó örömnapok, üditőleg is hatnak a lélekre és testre egyaránt és megkedveltetik a gyermekekkel a természetet.

Különben iskolai értesitőink számot adnak a tanerők nevelői eljárásáról s a szem előtt tartott elvekről. Főleg az értesitők következő értekezései: »Jótékonyság. Szeretetház.« »A munkaoktatásról« Schumann Sándor tollából, továbbá »Az iskolai ünnepekről, különös tekintettel a hazafias ünnepekre« Kellner Mária tanítónőtől. A tanerők magasabb törekvésének jele az irodalmi működés is, melyet egyesek kifejtenek, nevezetesen: Magyar ABC-, olvasó- és nyelvkönyv német tannyelvű népiskolák szá-

mára, I. rész és »Magyar olvasó- és nyelvkönyv német tannyelvű népiskolák számára, II. rész« Schumann Sándortól. Philipp János a következő könyveket irta: »Christliche Religion in Sprüchen, Liederversen und moralischen Erzählungen, I. Theil« (az I. és II. osztály részére), »Christliche Religion auf Grund der biblischen Geschichten, II. Theil« (a III. és IV. osztály részére), »Christliche Religion in ihren Grundzügen, III. Theil« (az V. és VI. osztály részére). — E három munka a XIII szepesvárosi esperesség által elfogadott tankönyvek, koszorúzott pályaművek. — »Leitfaden für den Unterricht in Geographie für die IV., V. und VI. Klasse der Volksschulen«, Heimatskunde, erster geographischer Unterricht für die III. Klasse der Volksschulen«, »Földrajz a népiskolák IV. osztálya számára, különös tekintettel a német tannyelvű népiskolákra«, — »Földrajz a népiskolák V. és VI. osztálya számára, különös tekintettel a német tannyelvű népiskolákra« és »Sagen aus der Karpathenwelt für die Jugend nnd ihre Freunde.« — Azonkivül a tanítótestület egyik-másik tagja különböző szaklapokba vagy a helyi, megyei lapokba irt paedagogiai és társadalmi czikkeket. Általában véve a tanítótestület nem feledi ki munkaprogrammjából a közművelődés érdekeit az iskola falain kivül is előmozdítani. Egyes tagjai, mint fent kimutattuk, irodalmi működésükkel, mások az egyesületi és társadalmi élet terén kifejtett közhasznu tevékenységükkel állanak e czél szolgálatába, a mint ezt a társadalom épen a tanférfiaktól méltán el is várhatja.

Iskolánkról, annak berendezéséről, felszereléséről és működéséről arra hivatott egyének több alkalommal igen kedvezően nyilatkoztak. Igy a Szepesi Tanítóegyesületnek 1882. évben Iglón tartott közgyűlése alkalmával az iskolahelyiségek és azok felszerelésének tanulmányozására kiküldött bizottság iskolánkat mind a berendezésre, mind a külalakra a kor fokozódott követelményeinek megfelelő mintaszerű intézetnek jelentette ki. Hasonló jelentést terjesztett be ugyanazon egyesületnek 1895. évben megtartott közgyűléséből kiküldött bizottsága is. — Trogmayr

Károly, kir. tanfelügyelő az 1884/5. évi jelentéséből a következőket idézzük: »A tantermek felszerelése az 1868. évi XXXVIII. t.-cz. rendelkezéseinek mindenben megfelelő. Az iskolai kert kitünő berendezésénél, szakszerű műveltetésénél s a gazdasági gyakorlatok rendszeres vezetésénél fogva dicséretet érdemel.« — Az 1881. évben aug. 14-től okt. 9-ig Budapesten rendezett országos női iparkiállításon a mi iskolánk is részt vett s a kiállítás biráló bizottsága a szepes-iglói ev. leányiskolának »az országos nőiparkiállításon bemutatott tárgyainak fokozatosan feltüntetett csinos és ízletes előállításáért« az ezüstérmet itélte oda. S ugyancsak ezen kiállításon történt részvételből kifolyólag kapott iskolánk a nagyméltóságú vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszteriumtól 25 mintalapot a díszítményi rajzhoz, a kézimunkatanítás terén felmutatott jeles eredmény elismeréséül. — Az 1883. évi országos általános kiállítás pedig a nagy kiállítási éremre méltatta iskolánkat »jó izlés és jó munkáért.« A minden iskolai év végén iskolánkban rendezett kézimunka és rajzkiállítások megmutathatják, mennyire érdemli iskolánk e kitüntetéseket. Meggyőződhetik itt mindenki arról, hogy a leánynevelésben annyira fontos, sok helyen azonban elhanyagolt gyakorlati elemet kellően méltányoljuk. — Végre főtiszt. Czékus István, tiszai egyházkerületi ev. püspök is az 1886. évi junius 17—30. napjain megtartott kánonszerű főpásztori egyházlátogatása alkalmával elismerőleg nyilatkozván, teljes megelégedésének adván kifejezést azon örvendetes haladásról, melyet tanügyünkben tapasztalt, egybevetvén iskolánk akkori állapotát azon viszonyokkal, melyeket hivatalbeli elődje, Máday Károly, az 1866. évi kánoni egyházlátogatásával itt talált.

Iskolánk fennállásának ideje alatt több izben azon szerencsében részesült, hogy magasabb rangu személyek és tanügybarátok meglátogatták. Nem akarjuk itt azon egyházi és iskolai előljárók névsorát elősorolni, kik iskolánkat nagyrabecsült látogatásaikkal megtisztelték, de a történeti hűség kedvéért el nem hallgathatjuk, hogy az imént emlitett kánonszerű főpásztori egyházlátogatásoktól elte-

kintve, még ő nagyméltósága, boldogult Trefort Ágoston, vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr 1875. évi november hó 2-án Iglón időzvén, ez alkalommal iskolánkat is szerencséltette magas látogatásával. Többször látogatták meg iskolánkat Berzeviczy Tivadar és Imre Lőrincz kir. tanácsos. tanfelügyelő; Bánhegyi István, Trogmayr Károly és dr. Hajnóczi R. József, kir. tanfelügyelők; Berecz Antal, felsőbb leányiskolai miniszteri biztos; Hunfalvy János, egyetemi tanár, érettségi kormánybiztos; dr. Münnich Aurél, országgyűlési képviselő stb.

A mi az iskolánk felett gyakorolt felügyeletet illeti, helyénvalónak tartjuk a következőket megjegyezni. Az egyházközség az iskola feletti felügyeleti jogot az 1867. év végén megállapított egyházi rendezet értelmében az iskolai és egyházi felügyelőségre és az ú. n. »iskolatanács«-ra ruházta. Ez iskolatanács az 1884—85. tanév végéig együttesen intézte el a gymnasium, az elemi népiskola és a polgári leányiskola ügyeit. Az iskolatanács fontosabb iskolai ügyekben önállóan és döntően határozott, kivéve azokat, melyek netalán az egyházi pénztárt igénybevevő kiadásokkal lettek volna kapcsolatban, s ez esetben a presbyteriumnak voltak beterjesztendők. Az iskolatanács elnöke az első iskolai felügyelő volt, tagjai pedig hivatal szerint az egyházi felügyelő, a lelkész, a második iskolai felügyelő, valamennyi gymnasiumi tanár, népiskolai tanító illetve polgári leányiskolai tanító és tanítónő; továbbá 1880-ig az egyházközség által a presbyterium kebeléből választott hat tag, 1880-tól a tagok száma tizenkettőre emelkedett. — Ezen iskolatanácsi üléseken kivül a két iskolai felügyelő, az egyházi felügyelő és a lelkész, a tanítótestülettel együtt szükség szerint évenkint többször még külön is tanácskozmányokat tartottak, melyekben a vizsgálatok alkalmával szerzett tapasztalatok alapján a tanítást és nevelést illető kérdések és egyéb, az iskolatanács elé terjesztendő ügyek tárgyaltattak. E gyűlésben mindig az igazgatótanító elnökölt. Az 1885—86. iskolai évben az iskolaszék életbeléptetésével e gyűlések megszűntek.

A népoktatási törvény a tanítótestületeket értekezletek

megtartására kötelezi: nálunk még a törvény életbelépte előtt szokásban voltak a rendes havi tanácskozmányok. És az 1880—81. iskolai évtől kezdve, vagyis a polgári leányiskola életbe léptétől kezdve a polgári leányiskola tanítótestülete is a népiskoláéval együtt havonkint legalább egyszer a nevelés egyöntetüségének biztositása és a káros ellenmondások kikerülése végett rendes tanácskozmányt tart, melyben beható és részletes megbirálás tárgyává teszi tanulóinak egész ténykedéseit és kijelöli az általános irányt, melyben a növendékek nevelés- tanításának haladnia kell.

Az 1867. év végén az iglói ev. egyházközség egyházi coordinátióját revideálván, iskoláinak szervezetében is némely újításokat tett. Ilyen volt az, hogy az elemi népiskola igazgatását a főgymnasiumtól külön választatván, egy népiskolai tanítóra ruháztatott és 1880-ig, vagyis a polgári leányiskola életbeléptéig a presbyterium a tanítók hozzájárultával a tanítótestület tagjaiból rendesen sorrend szerint egy évre választatott igazgató-tanítót. Az 1880/81. iskolai évtől kezdve az egyháztanács mindkét iskola tanítótestületének hozzájárulásával 3—3 évre választja az igazgatót.

Az 1885—86. iskolai évben úgy a népoktatási törvény, mint a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerületi rendezet értelmében az iskola feletti felügyeletben az iskolatanács helyébe az iskolaszék lépett. Az iskolaszék épen úgy mint azelőtt az iskolatanács fontosabb iskolai ügyekben önállóan és döntően határoz, kivéve azokat, melyek netalán az egyházi pénztárt igénybe vevő kiadásokkal vannak kapcsolatban s mely esetben ezeket a presbyteriumnak kell beterjeszteni. Az iskolaszék tagjai hivatal szerint az első és második iskolai felügyelő, az egyházi felügyelő, a lelkész, a népiskola (s a polgári leányiskola egész tanítótestülete és a főgymnasium igazgatója; továbbá az egyházközség által a presbyterium kebeléből választott nyolcz tag. Az iskolaszék elnöke az iskolafelügyelő, jegyzője pedig a tanítótestület valamelyik tagja.

Az iskolafentartó nemes egyházközség tanítóival

szemben az anyagi elismeréssel sem fukarkodott; tekintetbe véve a nehezebb megélhetési viszonyokat, időről-időre többszöri fizetés felemelésben részesítette őket. A mult században az iglói ev. egyháznál működött u. n. kántortanítók nem kaptak rendes fizetést, hanem a tanítványaiktól szedendő tandíjakra voltak utalva. Egy 1826 évi november 5-én Scherffel János tanító részére az egyházközség által kiállított hiványban a tanítói jövedelem -- a tanulóktól járó tandíjpénz, névnapi illeték és fajárandóságon kivül — 150 frt évi fizetés és 60 frt lakáspénz (esetleg természetbeni lakás) váltópénzértékben volt megállapítva; 1853-ban a rendes tanítói fizetés 280 frt pengőpénz volt; 1858-ban 420 frt o. é. és a lakáspénz 63 frt o. é., mely utóbbi 1864-ben 84 frtra, 1870-ben 120 frtra és 1874-ben 150 frtra emelkedett. 1874-ben a tanítói fizetés 525 frtra és 1892-ben 600 frtra emelkedett. A rendes tanítói évi fizetésen kivül a tanerők még ma is a növendékek száma szerint megfelelő tandíj-járulékban, névnapi illetékben és tüzelőfajárandóságban részesülnek. — A ki tudja, mennyire gátolja a lélek eszményi szárnyalását az élet mindennapi gondjaival való küzdés, mennyire lehetetlenné teszi ez a hivatáshoz való teljes odaadást: az csak helyeselheti a nemes egyházközség azon törekvését, hogy tanítóinak anyagi függetlenséget biztosítson. Minden e czélra hozott áldozat egyuttal az iskola érdekeit is czélozza.

Szerény munkánk a befejezéshez közeledik. Még csak egy kellemes kötelesség teljesítése van hátra: megemlékezni mindazon nemes egyénekről, kiknek nevei iskolaügyünk haladásával összefüggésben állanak.

Trangous Józsefen és nején, az első helyen megnevezendő jóltevőinkön kivül ki kell emelnünk mindenekelőtt még özv. Fleischer Dorottya úrnőt, ki még 1864. évi márczius hó 29-én kelt alapítólevelében egyházunk és a gymnasium javára tett egyéb adományokon kivül 420 frtot oly megjegyzéssel hagyományozott iskolánknak, hogy ez az összeg mint «Fleischer Dorottya alapítvány» kezeltessék és annak évi kamatja szegény gyermekeknek tan-

könyvekkel való ellátására fordíttassék.[1] Fia, Fleischer Márton, ugyanerre a czélra még 42 frtot hagyományozott, mely összeg mint «Fleischer Márton alapítvány» külön kezeltetik.

Wieland Artur nagybirtokos, az iglói választókerületben 1878-ban országgyűlési képviselővé történt egyhangu megválasztatása alkalmával 300 frtnyi alapítványt tett oly czélból, hogy annak évi kamatjai szegény tanulóknak különösen magyar nyelvü tankönyvekkel való ellátására fordíttassanak.[2]

Az 1883. évben dr. Luther Márton, nagy reformátorunk születésének négyszázados évfordulóján tartott emlékünnep általában fölélesztőleg hatott a protestáns szellemre s a protestánsok régi erénye, a közjóért való adakozás igen örvendetes módon nyilvánult. Igy Jantner Bernát iskolai felügyelő is ez alkalommal 100 frtot fizetett le az egyházi pénztárba polgári leányiskolánk javára; kezdeményezni óhajtotta ezen összeggel oly tőke megalapítását, mely lehetővé tenné iskolánkat látogató oly vidéki leánynövendékek segélyezését, kiknek szülője a nagyobb ellátási díjat városunkban megfizetni nem birja.[3]

Ezt az alapot növelte az 1886. évben megtartott kánoni egyházlátogatás alkalmával Justh J. Samu, XIII. szepes-városi esperes, ki az egyház által neki felajánlott 10 db. arany tiszteletdíjat nem fogadván el, a pénzt ezen alaphoz csatolni kérte. A 10 db. arany beváltási díja fejében az alap 59 frt 60 krral növekedett.[4]

Az 1885—86. iskolai évben egy névtelen iskolai czélokra 30 frtnyi alapítványt tett, melyet a tanítótestület az iglói ág. hitv. ev. nép- és polgári leányiskola nevére aszepesi XVI városi takarékpénztárba gyümölcsözőleg oly megjegyzéssel helyezett el, hogy az a pénzösszeg mindaddig kamatoztassék, mig végre a 100 frtot meghaladja. A 100 frtra növekedett tőke évi kamatjainak történendő hová

[1] Az eredeti okmány az egyházi irattárban van.

[2] Lásd a tanítói értekezlet 1878. évi okt. 9-iki jegyzőkönyvét.

[3] Lásd a tanítói értekezlet 1883. évi decz. 5-iki jegyzőkönyvét.

[4] Lásd a tanítói értekezlet 1886. évi okt. 5-iki jegyzőkönyvét.

fordítása iránt pedig a határozati jogot a tanítótestület magának tartja fenn. Miután később a tanítótestületnek tudomására jutott, hogy a névtelen adományozó néhai Schumann Sándor tanító volt, az alapítvány «Schumann Sándor-féle alapítvány»-nak neveztetett el. A tanítótestület ez alapítványt egy alkalommal 10 frttal gyarapítván és jelenleg 61 frt 77 kr.-t tesz.[1]

Az 1886. évből felemlítendő még a Jantner Sámuelné szül. Klein Erzsébet örökösei által tett 600 frtnyi alapítvány, melynek kamatjai egy iglói illetőségü ev. vallású, jó előmenetelü és kifogástalan magaviseletű polgári leányiskolai leánynövendék megjutalmazására vannak szánva. Az alapítvány »Jantner Erzsébet alapítvány« nevét viseli.[2]

Az 1886. évben egészitette ki id. Búzás Lajos egy, 1881-ben negyven évi boldog házasságának emlékére tett alapítványát 100 frtra oly határozattal, hogy ezen, boldogult nejének emlékét megörökitendő« Búzás Apollonia« nevet viselő alapítvány kamatja oly ev. vallásu polgári leányiskolai tanulónak adassék ösztöndíjként, a ki a kézimunkában a legtöbb igyekezetet tanusítja.[3]

Az 1889—90. iskolai év végén osztottuk ki először annak az alapítványnak a kamatjait, mely az 1874. évi julius hó 28-án elhalálozott, egyházunk elemi népiskolájánál 48 éven át sikerrel működött érdemdús tanítójának, Scherffel János síremlékére eszközölt gyűjtésből fenmaradt 20 frt 90 krnyi fölöslegéből alapíttatott abból a czélból, hogy mihelyt ezen összeg 50 frtra növekszik, annak évi kamatja egy ev. vallásu, jó előmenetelt tanusító első osztályu tanulónak ösztöndíjul kiosztassék.[4]

Az 1894. évben január 6-án, Jókai Mór koszorús költőnk ötvenéves irói jubileuma alkalmából az »Iglói Nőegyesület« díszelőadást rendezett, melynek tiszta jövedelmét 107 frt 29 krt a nőegyesület oly megjegyzéssel

[1] Lásd a tanítói értekezlet 1885. évi márcz. 8-án, 1888. febr. 8-án és az iskolaszéknek 1888. márc. 21-én megtartott üléseinek jegyzőkönyveit.

[2] Lásd a tanítói értekezlet 1886. évi május 4-iki jegyzőkönyvét.

[3] Lásd a tanítói értekezlet 1886. évi nov. 2-iki jegyzőkönyvét.

[4] Lásd az 1889—90-ik évi iskolai értesitőt. 8. lap.

adományozta iskolánknak, hogy ezen összeg mint »Jókai alapítvány« kezeltessék és hogy annak évi kamatja vallás-különbség nélkül intézetünket látogató olyan leánynövendék megjutalmazására fordíttassék, a ki a magyar nyelvben és irodalomban kiváló eredményt mutat fel. Ezen összeget a nemes egyház 120 frtra kiegészítvén, annak évi kamatjai az 1894—95. iskolai évtől kezdve mint ösztöndíj kiosztatnak.[1]

Jóakaróinkhoz és pártolóinkhoz kell még sorolnunk Igló kir. korona- és bányavárost, mely 1876 óta a tanítói könyvtár gyarapitására évenkint 25 frttal járul hozzá; továbbá az Iglón székelő Szepesi XVI városi Takarékpénztárt, mely 1874 óta az 1894/95. iskolai év végéig összesen 475 frtot adományozott a tanszergyűjtemény és az ifjúsági könyvtár javára és az Iglói Takarék- és Hitelintézetet, mely ugyancsak tanszerekre és az ifjúsági könyvtárra 1876 óta az 1894/95. iskolai év végeig összesen 520 frtot adományozott; nemkülönben iskolánk iránt különös érdeklődést tanusító jóakaróinknak: Bartsch Gusztáv, Bömisch Ede, Flütsch István és Gärtner Kálmán uraknak, kik évek óta egy bizonyos összeget adományoznak jutalomdíjakra és sok másoknak, kik adományaikkal felkeresik iskolánkat.

Isten bő áldása jutalmazza mindnyájukat!

És a midőn ezek után még az iskolára vonatkozó statisztikai kimutatásokat terünk szűk volta miatt csak főbb vonásaiban közöljük, ezzel is kiegészítvén a tanintézetünk állapotát feltüntető képet: megoldottnak tartjuk feladatunkat. A lefolyt évek történetére megnyugvással tekinthetünk vissza s az elért eredmény új erőt nyujthat a jövő iránt.

---

[1] Lásd a tanítói értekezlet 1894. február 3-iki jegyzőkönyvét.

Statisztikai kimutatások.

I.

Az iskola felügyelete az 1868—69. iskolai évtől kezdve 1894—95-ig.

1. Iskolai és egyházi elöljáróság.

Münnich Adolf, első iskolai felügyelő 1868-tól 1884-ig.
Scholtz Gusztáv, második iskolai felügyelő 1868-tól 1869-ig.
Jantner Bernát, második iskolai felügyelő 1871-től 1880-ig és másodizben 1884-től 1885-ig.
Dr. Lorx Sándor, második iskolai felügyelő 1880-tól 1883-ig és első iskolai felügyelő 1884-től 1885-ig.
Ifj. Marschalko József, második iskolai felügyelő 1883-ban nehány hónapig.
Fest Ottó, első iskolai felügyelő 1885-től 1894-ig.
Scholtz Vilmos, második iskolai felügyelő 1885-től 1892-ig.
Münnich Kálmán, első iskolai felügyelő 1894 óta.
Glós János, egyházi felügyelő 1868-tól 1871-ig.
Prihradny Guido, egyházi felügyelő 1871-től 1874-ig.
Topscher György, egyházi felügyelő 1874-től 1884-ig és 1890 óta.
Münnich Adolf, egyházi felügyelő 1884-től 1885-ig.
Ifj. Marschalko József, egyházi felügyelő 1885-től 1890-ig.
Fábry János, lelkész 1856 óta.

2. Az iskolatanács választott tagjai 1868—1885.

Klein János Samu 1868-tól 1885-ig.
Pákh Lajos 1868-tól 1874-ig.
Ujlaki Jenő 1868-tól 1879-ig és 1880-tól 1885-ig.
Jantner Bernát 1868-tól 1871-ig és 1880-tól 1884-ig.
Szontágh Ede 1868-tól 1871-ig.
Langsfeld Ede 1868-tól 1884-ig.

Gotthard Albert 1871-től 1876-ig és 1880-tól 1884-ig.
Topscher György 1871-től 1874-ig.
Mikolay János 1874-től 1877-ig.
Dr. Scherffel Tivadar 1874-től 1884-ig.
Alpár Ernő 1876-tól 1877-ig és 1884-től 1885-ig.
Kalmár Bertalan 1877-től 1880-ig.
Dr. Lorx Sándor 1877-től 1880-ig.
Benigny Ervin 1880-tól 1885-ig.
Dr. Emericzy Géza 1880-tól 1884-ig.
Fest Ottó 1880-tól 1884-ig.
Ifj. Marschalko József 1880-tól 1883-ig.
Prihradny Guido 1880-tól 1884-ig.
Hajts János 1884-től 1885-ig.
Klein Ottó 1884-től 1885-ig.
Lehoczky Jenő 1884-től 1885-ig.
Mikolay László 1884-től 1885-ig.
Széll Hugó 1884-től 1885-ig.
Széll László 1884-től 1885-ig.
Várallyi Ferencz 1884-től 1885-ig.
Windt Lajos 1884-től 1885-ig.

3. Az iskolaszék választott tagjai 1885 óta.

Gotthard Albert 1885 óta.
Jantner Bernát 1885-től 1894-ig.
Klein János Samu 1885-től 1895-ig.
Langsfeld Ede 1885-től 1887-ig.
Dr. Lorx Sándor 1885-től 1889-ig.
Münnich Adolf 1885 óta.
Prihradny Guido 1885-től 1889-ig.
Topscher György 1885-től 1890-ig.
Ujlaki Jenő 1887 óta.
Klein Ottó 1889-től 1891-ig.
Lehoczky Jenő 1889 óta.
Dr. Neubauer Lajos 1890 óta.
Klúg Ottó 1892-től 1894-ig.
Fest Ottó 1894 óta.
Pákh Károly 1894 óta.

II.

Az iglói ág. hitv. ev. elemi népiskola és polgári leányiskolánál az iskola fennállása óta mai napig működött tanerők kimutatása.

1. Az iglói ág. hitv. ev. egyház és iskola keletkezésétől az iskola beszüntetéséig. (1548—1674).

Azon férfiakat, kik mint rektorok az iglói iskolánál működtek, a fenmaradt gyér adatokból pontosan felsorolni alig lehet; de az egyházi irattárban levő jegyzőkönyvek és egyéb iratok nyomán, részint Rezik János »Gymnasiologiája« és Munyai A. L. jegyzetei szerint, továbbá a Hornyánszky Viktor által kiadott »Beiträge zur Geschichte evangelischer Gemeinden in Ungarn« czímű könyv nyomán a következőket sorolhatjuk fel:

1. Topperczer György 1550 körül.
2. Kraut István 1854-től.
3. Pater Leonhard, scepusiensis, 1560-tól.
4. Piscatoris Joachim 1570 körül.
5. Ursinus M. János 1571-től.
6. Rechenius Dániel 1590-től.
7. Simonides György 1590-től.
8. Moller Jakab 1590-től.
9. Prätorius M. Gáspár, késmárki, 1594—1602.
10. Pelargus (Ciconia, Storch) Gáspár 1600-tól.
11. Schmilauer M. Péter 1610-től.
12. Peschovius György 1614-től (Latin költő, utóbb városi tanácsos és végre a XIII szepesi-városok jegyzője is volt.)
13. Austerlitzer Pál 1617-től.
14. Jarosek (Jaroschkovitz?) Cyriák 1622—1635.
15. Pollucius Tóbiás 1636—1658 (vagy 1662-ig.), jeles latin és görög költő, egyszersmind kitünő szónok; nyugalomba vonulva meghalt Iglón 1668-ban.
16. Schalak János 1646-tól, Pollucius kollegája.

17. Langius Eliás (Tót-Prónáról) 1658 – 1668.
18. Mokoschin Joachim 1669—1670.
19. Roth Melchior 1670—1674.

2. *Az elnyomás korában a tanszabadság elnyeréséig, vagyis 1784-ig.*

Az 1674. évben megszünt az iglói ev. iskolának nyilvános működése és az ev. gyermekek a róm. kath. iskolák látogatására kenyszeritettek és a mi ezen évszázadon át Iglón az ev. gyermekek oktatása és nevelése érdekében történt, az kiválólag magántanítók buzgóságának köszönhető, kik többnyire saját lakásaikon tanították az ev. gyermekeket, s nem egyszer történt, hogy kémkedő városi közegek zavarták a tanítást.

Egyébiránt ezek a magántanítók tulajdonképen az egyházközség által voltak meghíva és kántortanítóúl bizonytalan időre alkalmazva;* de mint tanítók nem kaptak rendes fizetést, hanem a tanítványaiktól szedendő tandíjakra voltak utalva. Ilyen magántanítókat azonkivül még egyes családok (patronusok) is tartottak.

Az elnyomás ezen korszakában Iglón működött magántanítókat a fenmaradt gyér adatokból pontosan felsorolni alig lehet; de az egyházi irattárban lévő jegyzőkönyvek és egyéb iratok nyomán mégis a következőket sorolhatjuk fel:

1. Lang Jakab.
2. Róth Samu.
3. Jedlovszky.
4. Német, megh. 1772-ben.
5. Titel Kelemen.
6. Gröschner v. Greschner.
7. Luckel Márton.
8. Krupiri v. Crupiczey.

* Jegyzet: A tanítók alkalmazásának ezen a későbbi időkre is fenmaradt szokását még a tanszabadság elnyerésének idejében is feltaláljuk. Igy még a jelen század elején is az iglói ev. egyház Scherffel János tanítót három évre avval a megjegyzéssel választotta meg tanítónak, hogy minden harmadik évben új választásnak kell magát alávetnie, a mint ezt az 1826. évi nov. 5-kén kiállitott hiványban olvashatjuk. Azonban az egyház ezen jogával nem élt és a későbben megválasztott tanítókat már véglegesen alkalmazta.

9. Meleki
10. Windt.
11. Coblitz, Szepesváraljáról.
12. Hauser Mihály János, Lőcséről 1756-tól.
13. Dienes vagy Dönisch András 1767 körül, ki különösen a magyar-nyelv tanításával is foglalkozott.

2. A tanszabadság elnyerésétől, vagyis 1784-től mai napig.

A) Az elemi népiskolában.

1. Blasius János 1798. május 7-én bekövetkezett haláláig.
2. Idősebb Heutsch Mihály 1821-ig.
3. Theil Mihály 1765-től 1826-ig. Meghalt Iglón 1831. augusztus 27-én.
4. Scherffel János 1826-tól 1874. julius 28-án bekövetkezett haláláig.
5. Noszágh János 1853-tól 1859-ig, mely évben a tiszai ág. hitv. ev. egyházkerületi tanítóképezdéhez Nyiregyházára hivatott meg igazgatónak.
6. Mészl Gusztáv 1859-től 1868-ig. Jelenleg m. kir. állami felsőbb leányiskolai tanár Kassán.
7. Philipp János 1868 óta.
8. Mück Sándor 1874-től 1876-ig. Jelenleg tanító a gölniczbányai ág. hitv. ev. népiskolánál.
9. Kertscher Ede 1874 óta.
10. Marton Károly 1876 óta.
11. Schumann Sándor 1776 óta 1886. okt. 2-án bekövetkezett haláláig.
12. Seltenreich Hugó 1886-tól 1894-ig, mely évben a polgári leányiskolához helyeztetett át.
13. Kintzler Árpád 1895 óta.

B) A felső leányiskolában és a jelenlegi polgári leányiskolában.

a) Rendes tanítók.

1. Steller János 1798-tól 1805-ig.
2. Lumnitzer József 1805-től 1815-ig.
3. Münnich János 1815-től 1852-ig. Meghalt Iglón 1857. január 24-én.

4. Fábry János 1852-től 1856-ig és azóta az egyház lelkésze.
5. Weber Jakab Armin 1856-tól 1857-ig, mely évben Késmárkra az ev. kerületi lyceumhoz választatott meg tanárnak.
6. Bőmisch Ede 1857-től 1895. julius 1-én történt nyugdíjaztatásáig.
7. Alexy Emilia 1880 óta.
8. Bretz Berta 1880-tól 1881-ig. Jelenleg polgári leányiskolai tanítónő Szarvason.
9. Kellner Mária 1880-tól 1895. julius 1-én történt nyugdíjaztatásáig.
10. Dobó Adolf 1881 óta.
11. Komjáthy Sándorné Egry Erzsébet 1894-től 1895-ig. Jelenleg polgári iskolai tanítónő a czeglédi m. kir. állami polgári leányiskolánál.
12. Seltenreich Hugó 1894 óta.
13. Solcz Inez 1895 óta.

b) Óraadó és kisegítő tanerők.

1. Zimann János 1880-tól 1881-ig.
2. Philipp János 1880 óta.
3. Marton Károly 1880 óta.
4. Seltenreich Hugó 1886-tól 1894-ig.
5. Sima Gizella 1888-tól 1891-ig.
6. Cservenka Nándorné 1895 óta.

c) Ev. hitoktatók.

1. Fábry János 1880-tól 1881-ig.
2. Chotvács Pál 1884-től 1886-ig.
3. Adriányi Adolf 1886-tól 1890-ig.
4. Geyer Miklós 1890-től 1891-ig.
5. Thern László 1891 óta.

d) Az igazgatók sorrendje az 1880—81 iskolai évtől kezdve.

1. Bőmisch Ede 1880/81—1885/86-ig.
2. Kertscher Ede 1886/87—1891/92-ig.
3. Dobó Adolf 1892/93 óta.

III.

1. Az elemi népiskola és a felső leányiskola tanulóinak kimutatása 1868—69-től 1894—95-ig.

Iskolai év	Általános áramlat szerint		Osztályok szerint					A sztlők lakóhelye szerint		Vallás szerint				
	Beiratott	A tanévet befejezte	I. osztály	II. osztály	III osztály	IV. osztály	Felső leányiskola	Iglói	Vidéki	Ág. hitv. ev.	Ev. reform	Róm. kath	Gör. kath.	Izraelita
1868—69	190	185	38	40	39	34	39	167	23	162	2	14	—	12
1869—70	195	193	37	36	40	34	48	172	23	151	6	21	—	17
1870—71	220	209	41	51	37	48	43	190	30	162	7	34	2	15
1871—72	236	229	29	52	41	47	67	191	45	166	10	36	2	22
1872—73	215	209	37	44	40	44	50	187	28	142	4	41	—	28
1873—74	220	212	38	41	50	42	49	184	36	149	1	40	4	26
1874—75	258	247	59	37	45	65	52	203	55	168	6	49	4	31
1875—76	258	252	64	53	44	50	47	204	54	169	5	44	3	37
1876—77	262	244	47	56	54	50	55	210	52	180	7	30	4	41
1877—78	266	254	48	49	64	58	47	223	43	184	7	33	3	39
1878—79	246	242	47	48	49	62	40	198	48	169	5	31	1	40
1879—80	233	212	47	36	45	58	47	193	40	163	5	30	1	34
1880—81	181	173	51	36	46	48	—	153	28	142	5	20	2	12
1881—82	169	164	49	40	38	42	—	145	24	124	4	32	—	9
1882—83	177	169	43	48	43	43	—	152	25	128	5	36	—	8
1883—84	177	172	54	37	50	36	—	159	18	133	4	32	2	6
1884—85	188	182	50	48	39	51	—	169	19	128	5	44	2	9
1885—86	176	169	46	41	47	42	—	158	18	126	2	33	2	13
1886—87	175	167	35	42	44	54	—	149	26	121	5	36	—	13
1887—88	158	150	36	37	39	46	—	141	17	119	1	24	1	13
1888—89	162	159	46	34	39	43	—	143	19	118	1	19	2	22
1889—90	182	176	46	46	42	48	—	158	24	126	4	34	—	18
1890—91	180	169	40	46	50	44	—	155	25	125	7	27	2	19
1891—92	175	170	42	36	45	52	—	153	22	120	7	31	2	15
1892—93	177	172	45	39	46	47	—	144	33	123	1	32	—	21
1893—94	161	152	29	40	42	50	—	134	27	105	7	35	—	14
1894—95	144	141	28	32	40	44	—	123	21	94	5	32	—	13
Összesen	5381	5173	1172	1145	1198	1282	584	4558	823	3797	128	870	39	547
Évi átlag	199	192	43	42	44	48	49	169	30	141	5	32	1	20

Jegyzet. A felső leányiskolában az 1874/5. iskolai év végéig három évfolyam volt, az 1875/6. iskolai évtől kezdve azonban már csak két évfolyam volt, a mennyiben a leányoknak a nőegyesület által fentartott továbbképző leányiskolában nyilt alkalom tanulmányaik folytatására.

2. A polgári leányiskola tanulóinak kimutatása 1880—81-től 1894—95-ig.

A tanulók közül	1880—81.	1881—82.	1882—83.	1883—84.	1884—85.	1885—86.	1886—87.	1887—88.	1888—89.	1889—90.	1890—91.	1891—92.	1892—93.	1893—94.	1894—95.	Összesen	Évi átlag
	iskolai év																
I. Általános áramlat szerint.																	
Beiratott	71	75	96	89	86	89	80	83	98	91	97	90	99	95	115	1354	90
A tanévet befejezte	67	72	89	86	84	87	75	81	92	78	92	85	94	93	112	1287	86
II. Osztályok szerint:																	
Az I. osztályba járt	17	25	31	26	39	27	20	22	31	23	31	23	31	26	28	400	27
A II. „ „	32	18	25	28	18	34	22	24	23	30	24	30	21	27	31	387	26
A III. „ „	8	19	19	14	19	13	29	21	25	23	23	20	29	24	33	319	21
A IV. „ „	6	10	18	13	10	15	9	16	19	15	19	17	18	18	23	226	15
Az V. „ „	8	3	3	8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	22	—
III. A szülők lakóhelye szerint:																	
Iglói	53	50	57	56	58	68	51	56	65	65	64	58	63	67	75	906	60
Vidéki	18	25	39	33	28	21	29	27	33	26	33	32	36	28	40	448	30
IV. Vallás szerint:																	
Ág. hitv. ev. . . .	44	46	54	53	44	53	42	36	45	42	40	35	47	45	56	682	45
Ev. reform. . . .	4	9	9	9	10	4	7	8	12	10	9	4	7	3	9	114	8
Róm. kath. . . .	7	7	17	10	16	14	19	22	21	16	22	19	19	17	20	246	16
Görög kath. . . .	—	—	1	—	1	1	1	—	—	—	—	—	1	—	1	6	1
Izraelita	16	13	15	17	15	17	11	17	20	23	26	32	25	30	29	306	20
V. Anyanyelv szerint:																	
Magyar	11	16	24	17	18	17	25	23	31	28	32	26	31	33	37	369	24
Német	60	59	70	69	63	72	55	59	67	63	65	64	68	62	78	974	65
Tót	—	—	2	3	5	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	11	1
VI. A szülők polgári állása szerint:																	
Értelmiséghez tartozó	30	27	38	30	32	43	41	40	42	39	40	35	45	35	37	554	37
Kereskedő és gyáros	9	15	18	15	12	10	13	11	14	16	12	14	9	13	19	200	13
Földbirtokos és bérlő	16	16	18	21	17	4	4	10	16	16	23	14	17	16	15	223	15
Iparos	13	14	18	19	18	29	20	20	25	17	12	15	15	16	25	276	18
Személyes szolg tevő	3	3	4	4	7	3	2	2	1	3	10	12	13	15	19	101	7

A tanulók közül	1880—81.	1881—82.	1882—83.	1883—84.	1884—85.	1885—86.	1886—87.	1887—88.	1888—89.	1889—90.	1890—91.	1891—92.	1892—93.	1893—94.	1894—95.	Összesen	Évi átlag
	iskolai év																
VII. Illetőség szerint:																	
Iglói	53	50	57	56	58	68	51	56	65	65	64	58	63	67	75	906	
Szepesmegyei . . .	6	6	14	14	4	4	7	7	12	8	15	19	14	18	21	169	
Abauj-Tornamegyei	—	—	—	—	1	—	—	—	1	1	1	3	2	—	1	10	
Alsó-Fehérmegyei .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	
Árvamegyei . . .	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	1	3	
Békésmegyei . . .	2	—	—	—	—	—	—	—	1	2	—	—	—	—	1	6	
Biharmegyei . . .	1	—	1	1	—	—	—	—	—	1	4	2	3	—	1	14	
Borsodmegyei . .	—	1	1	—	2	2	2	2	1	—	—	—	—	—	1	12	
Gömörmegyei . . .	3	5	5	5	8	9	8	5	6	2	1	3	2	2	3	67	
Hajdumegyei . . .	—	6	4	—	—	—	—	—	3	1	—	1	4	2	2	23	
Hevesmegyei . . .	2	—	3	1	—	—	1	2	1	3	1	—	1	—	—	15	
Jász-Nagy-Kún-Szolnokmegyei . . .	—	1	3	7	3	—	4	3	1	—	—	—	—	—	—	22	
Liptómegyei . . .	—	1	1	1	1	1	1	—	1	—	—	—	1	1	1	10	
Nyitramegyei . . .	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Nógrádmegyei . .	—	3	1	1	1	—	2	—	—	—	—	—	—	—	—	8	
Pest-P.-S.-K.-Kúnmegyei	—	—	—	—	—	—	—	1	1	—	1	—	—	3	2	8	
Pozsonymegyei . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	
Sárosmegyei . . .	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	
Szabolcsmegyei . .	—	—	3	1	6	3	1	1	—	3	4	—	—	—	—	22	
Szolnok-Dobokamegyei	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Trencsénmegyei . .	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	—	—	—	2	
Ungmegyei . . .	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Zágrábmegyei . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1	1	—	—	3	
Zemplénmegyei . .	1	1	1	—	1	—	—	2	3	4	3	1	6	1	4	28	
Zólyommegyei . .	1	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	
Külföldi	—	—	—	—	1	1	2	3	2	1	—	2	2	1	1	16	
VIII. Az iglói tanulók felekezeti viszonyok szerint:																	
Ág. hitv. ev. . . .	39	35	40	39	34	42	29	30	36	36	33	29	35	37	39	533	36
Róm. kath. . . .	4	6	8	5	10	12	13	14	18	13	13	8	10	13	18	165	11
Görög. kath. . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2	—
Izraelita	10	9	9	12	14	14	9	12	11	16	18	21	17	17	17	206	14

IV.

Az iskola tanszerei és egyéb tárgyai.

1. *Földrajzi és történelmi gyűjtemény.*

a) Szemléltető kép	21 drb.	40 frt	értékben.
b) Fali térkép és térképtartó .	46 »	284 »	»
c) Földgömb és tellurium . .	5 »	130 »	»

2. *Természetrajzi gyűjtemény.*

A) Állattani:	*a)* Kitömött állat . . .	126 drb.	262 frt.	é.
	b) Száritott és borszeszben levő állat . . .	25 »	35 »	»
	c) Csontváz	20 »	86 »	»
	d) Rovargyűjtemény .	370 »	45 »	»
	e) Szemléltető kép . .	104 »	31 »	»
	f) Egyéb állattani tárgy és eszköz	12 »	16 »	»
B) Növénytani:	*a)* Száritott növény . .	150 »	4 »	»
	b) Művirág és növényminta papirmachéból	27 »	29 »	»
	c) Fagyűjtemény . . .	25 »	5 »	»
	d) Egyéb növényt. tárgy	12 »	15 »	»
	e) Szemléltető kép . .	53 »	14 »	»
C) Ásványtani:	*a)* Ásvány	302 »	50 »	»
	b) Jegeczminta papirból	82 »	15 »	»
	c) Drágakőutánzat . .	30 »	12 »	»
D) Vegytani:	Eszközök és szerek .	188 »	230 »	»
E Egészségtani:	*a)* Szemléltető kép . .	4 »	4 »	»
	b) Testminták papirmachéból	7 »	46 »	»

3. *Természettani gyűjtemény.*

a) Természettani eszköz . . .	134 drb.	497 frt	értékben.
b) Szemléltető kép	10 »	10 »	»

4. Rajz- és mennyiségtani gyűjtemény.

a) Rajzoló lapminta és füzet . . 715 drb. 83 frt értékben.
b) Mértani testek, számológépek, mértékek, vonalzók, stb. . . 36 » 54 » »

5. Kézimunka gyűjtemény.

a) Varrógép . . . . . 7 drb. 443 frt értékben.
b) Különféle szemléltető és munkaeszközök.

6. Ének- és zenegyűjtemény.

a) Harmonium . . . . . 1 drb. 85 frt értékben.
b) Zeneművek . . . . . 53 » 38 » »

7. Tornaeszközök gyűjteménye.

Szabad- és szergyakorlatokhoz 60 drb. 109 frt értékben.

8. Pénz- és éremgyűjtemény.

a) Érczpénz . . . . . 604 darab.
b) Emlékérem . . . . . 37 »
c) Papirpénz . . . . . 24 »

9. Tanítói könyvtár.

a) Vallás. Egyházi beszédek, folyóiratok, jegyzőkönyvek	95 mű	72 k.	97 f.	66 frt é.	
b) Magyar nyelv és irodalom	73 »	122 »	3 »	195 »	»
c) Német nyelv és irodalom	62 »	109 »	30 »	222 »	»
d) Más nyelv és irodalom .	14 »	15 »	— »	16 »	»
e) Földrajz és történelem . .	101 »	135 »	5 »	208 »	»
f) Természettudomány és mennyiségtan	84 »	86 »	27 »	111 »	»
g) Neveléstudomány	30 »	45 »	6 »	61 »	»
h) Tanügyi folyóiratok, évkönyvek és jegyzőkönyvek	38 »	186 »	15 »	678 »	»
i) Vegyes művek	108 »	67 »	53 »	81 »	»
j) Iskolai értesítők	609 »				

10. Ifjúsági könyvtár.

a) A népiskola részére . . 453 kötet 196 frt értékben.
b) A polgári leányiskola részére 683 „ 584 „ „

11. Segélykönyvtár.

(Tankönyvek szegény tanulók részére).

a) A népiskola részére . . 283 kötet 109 frt értékben.
b) A polgári leányiskola részére 330 „ 239 „ „

12. Az iskola bútorzata és egyéb tárgyai.

a) Szekrény	12 drb.	160 frt	értékben.
b) Fali szekrény	7 „	98 „	„
c) Asztal, 5 nagyobb 10 kisebb .	15 „	80 „	„
d) Rajzasztal	34 „	102 „	„
e) Szék	60 „	78 „	„
f) Négyülésű iskolai pad . .	64 „	1024 „	„
g) Kétülésű iskolai pad . . .	68 „	680 „	„
h) Egyéb pad	5 „	15 „	„
i) Mosdóasztal felszereléssel .	9 „	45 „	„
j) Ruhafogas	8 „	20 „	„
k) Fogas (fából a falon) . . .	545 „	35 „	„
l) Falikép	23 „	58 „	„
m) Hőmérő	8 „	4 „	„
n) Irókészlet és téntatartó . .	308 „	19 „	„
o) Iskolai tábla állványon . .	10 „	138 „	„
p) Különféle tárgy	86 „	265 „	„
q) Kerti eszköz	18 „	15 „	„

A szertárakban van tehát összesen 3290 darab tanszer 2673 frt. értékben.

A tanítói könyvtárban van 605 mű, 837 kötetben és 226 füzetben; összes értéke 1638 frt.

Az ifjúsági és segélykönyvtárban van 1749 kötet 1128 frt értékben.

Az iskola bútorzatának összes értéke 2836 frt.

Ezekben előadván rövid vonásokban iskolánk történetét, kimutattam azon nehézségeket, melyekbe iskolánk megalapítása került s miképen fejlődött és erősödött meg a mai napig. A tanítótestület szerény eszközökkel bár, de annál több ügybuzgalommal és lelkesedéssel arra törekszik, hogy az iglói ág. hitv. ev. népiskola és polgári leányiskola méltó helyet foglaljon el a hazai tanintézetek sorában. — Bárcsak teljesülne mielőbb azon kivánságunk, hogy polgári leányiskolánk internátussal egybekapcsoltatván, a fokozatos és rendszeres fejlődés útján magasabb nevelőintézetté fejlődnék, a mely mint nemzetiségü vidéken fekvő leányiskola nemcsak népművelődési feladatot teljesíthetne, hanem főleg a nemzeti nyelv és szellem terjesztésének hatalmas tényezője lenne!

És most végül még kötelességemnek tartom hálás köszönetemet nyilvánítani mindenekelőtt Bömisch Ede és Kellner Mária kartársaimnak, nemkülönben a tanítótestület tagjainak is azért a hathatós támogatásért, melylyel e szerény munka összeállításánál segíteni szivesek voltak.
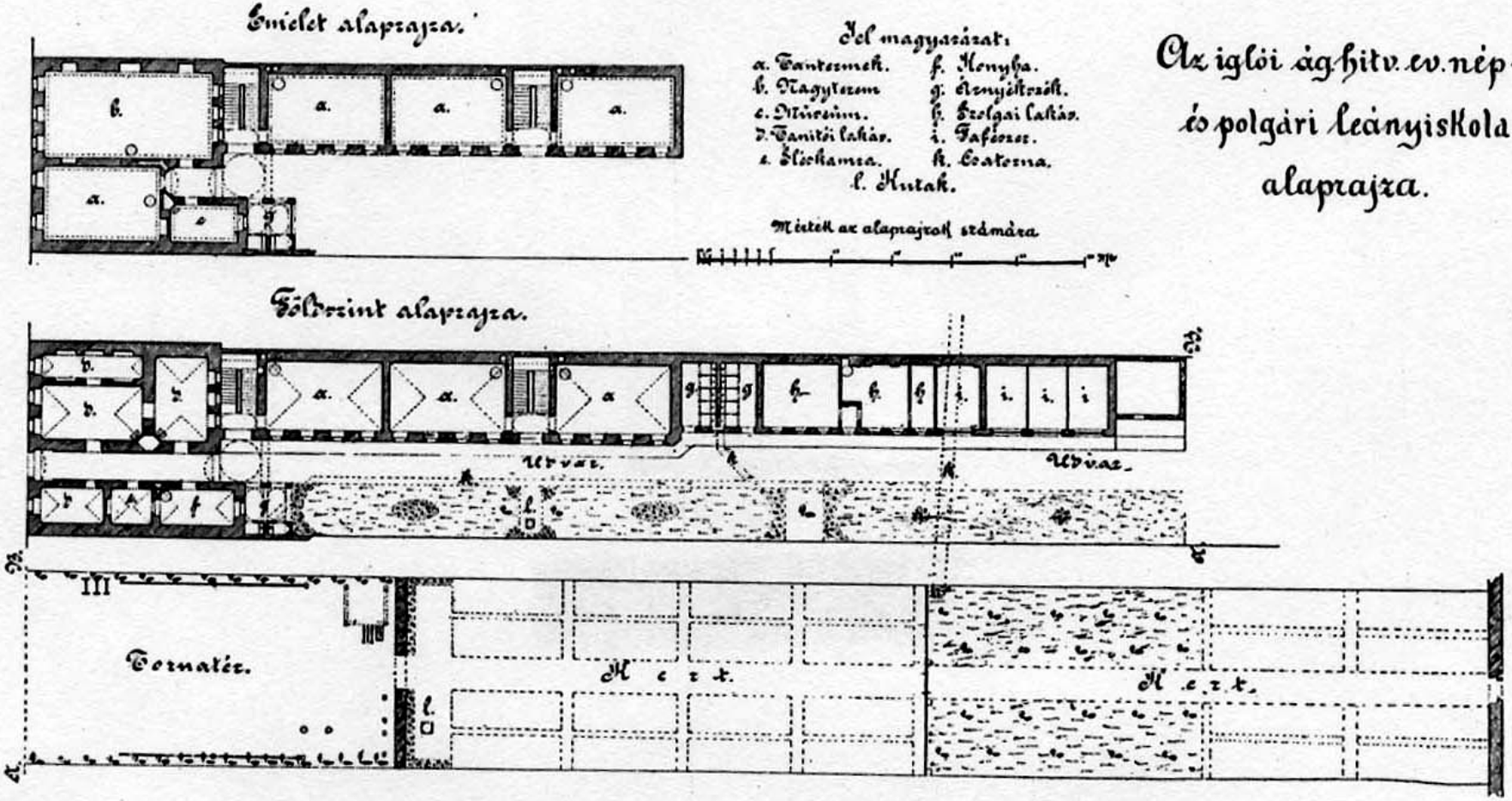
Az iglói ág. hitv. ev. nép- és polgári leányiskola alaprajza.